

תדש   TAMUZ   תאש
AV
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Synagoga v Brandýse nad Labem bude rekonstruována a obnovena.
/Projekt Revitalizace židovských památek v ČR 2010–2013./ Foto J. Stach.

RADA FŽO V ČR

Druhé letošní zasedání rady FŽO se uskutečnilo ve středu 23. června 2010 s následujícím programem:

1/ Kontrola zápisu z posledního zasedání Rady FŽO 14. dubna 2010.

2/ Projekt Revitalizace; informace o projektu a postupu prací podal J. Kindermann, koordinátor. Seznámil přítomné s harmonogramem projektu, obsazením řídicího a realizačního týmu, představil partnery projektu a prostřednictvím projekce i s jednotlivými objekty a jejich současným stavem.

3/ Upřesnění podmínek pro rozdělení daru ZMP na rok 2011; prezidium předložilo návrh, aby, počínaje rokem 2011 bylo v rozpočtu každé ŽO konkrétně vyznačeno, jaké výdaje budou kryty z daru ŽMP. V tom smyslu se doplňuje a mění darovací smlouva a směrnice pro vyúčtování daru.

Usnesení bylo schválena všemi hlasy přítomných (30 členů rady).

4/ Evropský institut odkazu šoa (ESLI); informaci podal Petr Papoušek, člen správní rady. Seznámil přítomné se základními body zakládací listiny a posláním ESLI. Pracuje se na Statutu, jehož text má být předložen ke schválení na nejbližším zasedání správní rady.

5/ Židovský informační servis; prezidium předložilo návrh, který předpokládá zahájení přípravné etapy v červenci a vlastní činnosti v září.

Návrh usnesení: *Rada FŽO schvaluje předložený záměr vzniku židovského informačního servisu včetně rozpočtu. Doporučuje, aby na jeho rozpočet pro rok 2010 (cca 100 000 Kč) přispěly jednotlivé židovské obce i přidružené organizace.* Hlasování: přítomno 31 členů, pro 30, 1 se zdržel.

Usnesení bylo přijato.

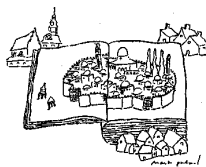
6/ Celostátní setkání Židů z ČR a SR. Peter Gyori připomněl akci, která proběhla před dvěma lety. Navrhuje, aby se v tom pokračovalo a aby židovské obce podpořily tato setkání finančně. Federace by mohla být organizátorem. Slovenská strana by ráda spolupracovala. Rozpočet byl 320 tisíc Kč.

Usnesení: *Rada FŽO podporuje tento návrh a pověřuje prezidium, aby konkretizovalo, jak návrh realizovat.* Hlasování: přítomno: 32, pro 30, 1 se zdržel, 1 proti.

Usnesení bylo přijato.

Příští zasedání Rady FŽO je plánováno na říjen 2010. *jd*

AKTUALITY

JAK SE VÁM LÍBÍ MUZEUM?

Židovské muzeum v Praze připravuje postupnou proměnu stálých expozic i celkové podoby tak, aby svým pojetím ve všech oblastech činnosti odpovídalo soudobým trendům. Cílem je dále rozvinout dosavadní aktivity tak, aby Židovské muzeum v Praze bylo moderní pamětovou institucí, schopnou nabídnout nejen poučení, ale také kvalitní zážitky a prostor k interakci, to vše s využitím soudobých technologií a znalostí proměn instituce muzea v posledních desetiletích.

Zvlášť nás zajímá, jaký názor na aktivity Židovského muzea v Praze (a specificky jeho webové stránky) mají členové židovských obcí a organizací. Na webových stránkách muzea je nyní umístěn dotazník s devíti otázkami, jehož vyplněním můžete i vy přispět k nové tváři muzea. Věnujte nám, prosím, pět minut svého času. Za spolupráci předem děkuji.

Vyplňovat lze do 7. července 2010 do 16 hodin na: <http://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/zhidovske-muzeum-v-praze-ptame-se>.

Leo Pavlát, ředitel ŽM v Praze

CENA FRANZE KAFKY

Cenu Franze Kafky za rok 2010 získal český dramatik, spisovatel, politik a státník Václav Havel (nar. 1936), který ji převezme na tradičním ceremoniálu koncem října na pražské Staroměstské radnici. *cfk*

MINISTR ZAHRANIČÍ V BEJT TEREZIN

Na počátku dubna v rámci své cesty do Izraele navštívil ministr zahraničí Jan Kohout kibuc Givat Chajim Ichud a zdejší památník a muzeum terezínské ghetta Bejt Terezin. Spolu s izraelským velvyslancem v ČR Jakovem Levym a českým ambasadorem v Izraeli Tomášem Pojarem se zde setkal s jeho pracovníky a spolupracovníky, ředitelem O. Bredou, spisovatelkou Ruth Bondy, Mordechajem Livni, s před-

staviteli kibucu (jeho pokladníkem Jizcharem Landauem) i kraje, starostou Rani Idanem. Ministr prohlásil, že český stát práci Bejt Terezin oceňuje a bude ji podporovat. Současně předal řediteli BT šek na milion českých korun.

(K tématu viz str. 6–7 a 15.) *red*

STRÍBRNÉ PAMĚTNÍ MEDAILE SENÁTU ČR V IZRAELI

Na počátku června navštívil Stát Izrael předseda Senátu Parlamentu ČR Přemysl Sobotka. Při této příležitosti vyznamenal české krajany, kteří svou prací, umem, vědomostmi a odvahou přispěli k dobrému jménu rodné země v Izraeli.

Za podporu krajanských aktivit a šíření dobrého jména a tradic České republiky ve Státě Izrael byli například vyznamenáni: obyvatel kibucu Kfar Masaryk; historik a politolog profesor Šlomo Avineri; historik šoa profesor Jehuda Bauer; spisovatelka a překladatelka Ruth Bondy; lékař Eli Fischer; bývalá izraelská velvyslankyně v ČR Erela Hadar; violoncellistka Dominika Hošková; členové Izraelské společnosti přátel ČR; podnikatelé Dan Propper a Gad Propper; členové Sdružení Židů pocházejících z Československa; první izraelský velvyslanec v Československu/ČR Joel Šer; podnikatel Alex Speiser; organizace Bejt Terezin; Hanuš Weigel, zakladatel krajanského spolku Sdružení Židů pocházejících z Československa, *in memoriam*. Za hrdinství v boji za svobodnou vlast byl vyznamenán mj. bývalý válečný pilot, člen Hagany Jehuda Manor a manželé Marta a Hugo Maromovi. Celkem bylo vyznamenáno dvacet devět jedinců a organizací. *red*

OBSAH

Pražská deklarace	3
Sidry na tento měsíc	4–5
Český ostrov v Izraeli	
rozhovor s Odedem Bredou	6–7
Churva znamená ruiny	8
Bobby Lamberg a jeho próza	9
Mahler v Sherwoodu	
150 let od narození G. Mahlera	10–11
Academia rubra	
ukázka z knihy R. Lamberg	12–13
Pohlednice z Benátek II	14
Muzeum v kibucu Givat Chajim	15
Na pranýři	16
Mládí v Böhmen und Mähren	17
Média: výběr z českého tisku	18
Volby 2010	18
Izrael: Bitva s flotilou	19
Kalendárium	20
Kulturní pořady	21
Zprávy, inzerce	21–23
Zprávy ze světa	24

Když se před rokem rozcházel delegáti čtyřiceti šesti zemí a mnoha nevládních organizací, kteří se účastnili posledního dne jednání konference o osudech uloupeného židovského majetku (viz Rch 7/2009), měli pocit dobře vykonané práce. Někteří si až tady v Terezíně, pod dojmem emocionálního provedení Verdiho *Requiem* v nastudování amerického dirigenta Murryho Sidlina, uvědomili podstatu právě skončeného mezinárodního setkání a morální hloubku závěrečného dokumentu, Terezínské deklarace. Mnozí se loučili v téměř sederovém duchu – tak zase za rok v Praze. Jak to? Terezínská deklarace totiž v sekci týkající se nemovitostí předjímá, že Evropský institut odkazu šoa představí do 30. června 2010 výsledky mezivládního jednání o doporučeních pro postup restitucí v této oblasti. A tak se také stalo, dokonce v termínu o několik týdnů kratším.

Diplomatická jednání nad dokumentem, který by vytvořil vhodný rámec pro vydávání židovského majetku, který nebyl – ani po pětadesáti letech od skončení druhé světové války – stále navrácen svým původním majitelům nebo jejich dědicům, probíhala několik měsíců, prakticky již od počátku letošního kalendářního roku. V polovině května se pak sešli zástupci některých zemí v Praze k prvnímu kolu jednání o návrhu závěrečného dokumentu. Tady se dohodly základní principy a klíčové formulace s tím, že druhé, finální kolo proběhne opět v Praze 8. a 9. června a zástupci jednotlivých zemí již budou mít mandáty od svých vlád.

RUSKÉ OBSTRUKCE

Zprvu se zdálo, že jde o bezproblémový dokument a že převládá politická vůle skutečně napravit křivdy, které byly spáchány před více než půlstoletím. Nakonec šlo o právně nezávazný dokument, který si budou moci jednotlivé státy přizpůsobit podle svých možností a podmínek. Jednání se proto zaměřila spíše na formulační otázky. Nejvíce připomínek přišlo ze strany Ruska. Mnozí účastníci nad tím vyjadřovali určitý podiv, protože otázka šoa se prakticky Ruska netýká. Překvapení nastalo ale až v samém závěru jednání, kdy byly veškeré připomínky – až na jednu – přijaty a inkorporovány do textu a ruští zástupci stejně prohlásili, že s textem nemohou souhlasit, jelikož v preambuli nebyl akceptován jejich návrh na zmínku o poválečných dohodách. Mnohé rozladil fakt, že tuto instrukci měli již před zahájením jednání, a pokud by byla jasně formulována předem, ušetřilo by se

dost námahy a času, stráveného nad jednotlivými formulacemi

Dokument však nakonec odsouhlasilo čtyřicet tři zemí, což je i tak nesmírný úspěch. Obrovskou měrou se o to zasloužili hlavní vyjednávači, bývalý český náměstek ministra zahraničí – a dnes velvyslanec v Izraeli – Tomáš Pojar a americký velvyslanec a zmocněnec americké ministryně zahraničí pro otázky holokaustu Stuart Eizenstat. Ten pak na tiskové konferenci prohlásil: „Pod vedením premiéra Fischera a české vlády a díky podpoře více než čtyřiceti zemí jsme dosáhli významného pokroku v prosazování opožděné spravedlnosti pro oběti šoa a jejich rodiny...“ Dále řekl, že důvody, proč celý proces tr-

ku, který po válce zůstal bez dědiců a připadl státu. Vládám je doporučeno odhadnout hodnotu takového majetku a adekvátní kompenzací vložit do zvláštních fondů, ze kterých by mohly být mimo jiné financovány sociální programy pro přeživší šoa či projekty místních židovských komunit. Závěrem se vyzývá Evropský institut odkazu šoa, aby v roce 2012 uspořádal další konferenci, kde by byly představeny dosažené výsledky restitučních procesů v jednotlivých zemích (celé znění dokumentu je na www.fzo.cz).

EVROPSKÝ INSTITUT

Zastavme se na chvíli u Evropského institutu odkazu šoa. V odborných kruzích, nejen v České republice, se již vžila jeho anglická zkratka ESLI (European Shoah Legacy Institute). Posměšně hanácké „eném esli“ však rozhodně není namístě, jakož ani další poznámky,

evokující kondicionál. Institut vtrhl poměrně razantně mezi etablované organizace a jednotlivce, kteří se otázkami holokaustu dlouhodobě zabývají, snad i díky vitalitě jeho ředitele Lukáše Příbyla (o něm i o institutu jsme již referovali, viz 10/2008; 2/2010). Jaká bude jeho role při implementaci zásad, zakotvených v doporučeních pro restituce nemovitého židovského majetku? Předně je třeba zdůraznit, že nebude – ani nemůže – působit jako deus ex machina. Nelze tedy očekávat, že se okamžitě ujme nedořešených případů a dovejde je ke zdárnému konci ve prospěch restituentů. Navíc – a to občas nesprávně vnímá zejména česká veřejnost – nejde o instituci, která by se zabývala situací v České republice. Jeho mandát je mnohem širší, měl by působit v celé Evropě. Jeho role je především zprostředkovatelská, měl by nabídnout jednotlivým státům a institucím relevantní informace, platformu pro jejich vzájemnou výměnu, jakož i návrhy možných řešení. Vybaven silným politickým mandátem, pramenícím jak z přijetí Terezínské deklarace vloni, tak i z podpory zásad pro restituce nemovitého majetku letos, by měl apelovat na jednotlivé státy, aby přijaly příslušná opatření a buď vůbec zahájily restituční proces – zemí, kde se tak doposud nestalo, je stále dost –, nebo ho co nejdříve dokončily.

Státy tedy mají dva roky na to, aby se pokusily napravit křivdy, spáchané během druhé světové války, a to ještě v době, kdy se mohou této satisfakce dožít někdejší oběti nacistické perzekuce. Doufejme, že se to podaří. Budeme jistě u toho.

TOMÁŠ KRAUS

DO ROKA A DO DNE

Dobrá zpráva o restitucích

val tak dlouho, tkví i ve skutečnosti, že se jedná o velmi složitou problematiku, jejíž řešení muselo brát ohledy na protichůdné zájmy těch, kterým majetky patřily kdysi, a těch, kteří je užívají nyní. Výsledek jednání však bude ku prospěchu nejen obětem, ale i zemím, které se rozhodnou těmito doporučeními řídit, protože tím posílí vlastnické vztahy, které jsou jedním z fundamentálních principů demokratické společnosti a právního státu. Tato opatření tak přinesou větší stabilitu trhu s nemovitostmi, protože zabrání vznášení dalších nároků či vedení soudních sporů.

TŘINÁCT BODŮ

Co tedy ona doporučení vlastně obsahují? Vedle již zmíněné nezbytné preambule bylo přijato třináct bodů, které zakotvují zásady, jimiž by se měly řídit státy při restitucích majetku obětí. Týkají se jak majetku komunálního (vlastněného právníckými osobami), tak individuálního (vlastněného jednotlivci). Přestože je upřednostňována naturální restituce (vrácení objektů původním majitelům či jejich dědicům), mluví se tu zároveň o kompenzacích, přičemž se berou v úvahu již zmíněné komplikované vlastnické vztahy. Za nejdůležitější lze považovat pasáž, ve které je řečeno, že proces restituce (či kompenzace) musí být „(všem) přístupný, transparentní, jednoduchý, rychlý a nediskriminující...“. Jak známo, jednou z podmínek restitučního zákonodárství bylo (a je) státní občanství té které země. To je mnohými považováno za podmínku diskriminující. V tomto smyslu jde o ustanovení průlomové. V textu se také poprvé otevírá otázka odúmrtí, tedy majet-

DVARIM (5M 1,1–3,22)

Při studiu naší sidry se musíme zabývat dvěma důležitými problémy: jednak je to záležitost teologická, jednak textologická. Ta teologická otázka nás napadne hned, jakmile otevřeme Pátou knihu: Mojžíš v ní mluví k lidu Izraele svým hlasem. Předchozí čtyři knihy jsou psány ve třetí osobě, vyprávějí o Božích skutcích a o činech lidí, ovšem vždy z Boží perspektivy. Pátá kniha je psána v první osobě.

Znamená to, že první čtyři knihy jsou Boží Biblí a pátá je Biblí Mojžíšovou? Španělský vykladač Bible a následovník Maimonidův Izák Abarbanel dochází k závěru, že první čtyři knihy obsahují Boží slova, která musel na Hospodinův příkaz Mojžíš zaznamenat, zatímco Pátá kniha zahrnuje Mojžíšova slova a autor je na Hospodinův příkaz sám zapsal. Takto má Pátá kniha *Dvarim* stejnou svatost jako ostatní části Bible. Abarbanel by asi souhlasil s poněkud provokativní interpretací verše „...Mojžíš mluvil a Bůh mu odpovídal hromovým hlasem“ (2M 19,19), kterou jsem jednou slyšel ve jménu rabiho z Kotsku: „Jaký je vlastně rozdíl mezi tím, když mluví Hospodin a Mojžíš odpovídá Amen, a tím, když mluví Mojžíš a Amen říká Bůh?“ Ale jaký je ve skutečnosti rozdíl mezi významem toho, co se zapíše, a toho, co se řekne?

Druhá otázka je textologická. *Dvarim* je Mojžíšova řeč na rozloučenou, zřejmě nejdelší řeč v historii rétoriky. Nejen kvůli tomu, že Mojžíš odmítá odejít do ústraní a opustit centrum židovské historie, prorok navíc pocituje nutkání uvést svůj vlastní výklad o významu přikázání a řadě nešťastných událostí v poušti.

Od samého počátku Mojžíšova monologu cituje velký prorok Hospodinovu výzvu, aby Izraelité získali zemi Izraele („Pohled, tu zemi jsem vám dal. Jděte a obsadte zem, o níž Hospodin přísahal vašim otcům Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi, že ji dá jim a po nich jejich semení.“ 5M 1,8). Tohle by byl dokonalý úvod k převyprávění prohešku zvědů, kteří svou zprávou odradili Izraelce, aby se snažili dobýt Zaslíbenou zemi. A taky že ano – Mojžíš začne vyprávět: „Vy všichni jste však ke mně přišli se slovy: Pošleme napřed muže, kteří nám tu zemi prohlédnou a podají nám zprávu o cestě, kterou se máme vydat, i o městech, do nichž máme vejít.“ (5M 1,22) Ale toto převyprávění se odehraje až čtrnáct veršů poté, co Hospodin učiní svou výzvu, a těchto čtrnáct vložených veršů vyjadřuje Mojžíšovy výčitky proti národu, který Mojžíš „nedokáže nést sám“. Vždyť tolik lidí s tolika rozepřemi a břemeny musí řídit celá skupina moudrých zkušených

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Moše přebírá desky smlouvy*. 1931.

mužů, vůdců kmenů (5M 1,9–21). Teprve po této zdánlivě nevhodné odbočce se Mojžíš vrací k původnímu příběhu, jenž končí tím, že namísto odvahy projeví Izraelité zbabělost a místo vítězství se dočkali smrti v poušti. Jaký má zmíněná odbočka smysl? Jak se vztahuje k neúspěšné výpravě?

Už když Hospodin Mojžíše oslovil poprvé u hořícího keře, stavěl se prorok k Boží výzvě, aby vedl národ, neochotně. Mojžíš si sám říkal „kvad pe“, těžkopádný v řeči. Byl tolik ponořený do „těžkých“ problémů, do vztahu s aktivním Božím intelektem a tvoření Tóry, že nedokázal snášet nevěčné a hašteřivé lidi, nedokázal je přimět, aby důvěřovali Bohu a vydali se bojovat za získání Zaslíbené země, kterou jim Bůh slíbil. Strávil už tolik času ve společnosti Hospodina, že ztratil vůli a schopnost srovnat se s obyčejnými lidmi.

Mojžíš znal sám sebe. Verše, které předcházejí hříchu zvědů, nejsou omlouvou. Vysvětlují prorokovu neschopnost dát jasné příkazy skupině kmenových princů-průzkumníků, to, že neuměl upravit jejich zprávu, nedokázal jim vysvětlit zásadní význam toho, aby dobyli zemi. Jemu sta-

čilo, že si to přál Hospodin, a nesnel už reptání lidí, kteří byli tak vzdáleni Bohu, že ho nechtěli slepě následovat.

Zpět k teologii. Maimonides vysvětluje, že i na hoře Sinaj slyšel celý národ jen zvuk vystupující z božství; každý přitom rozuměl tomuto hlasu podle svého duchovního postoje. Pouze Mojžíš dokázal rozšifrovat, co přesně Hospodin žádá, slova Desatera. Tímhle způsobem Mojžíš vstříbal a zapsal Boží slova, Čtyři knihy Mojžíšovy. Mojžíš byl prorok, který nedokázal hovořit s lidmi, koneckonců byl v řeči „těžkopádný“. Obecně řečeno: člověk mluví ke své generaci, ale píše pro celé generace, pro věčnost. Mojžíš ke své generaci mluvit nedokázal, ale psal pro nás a pro židovskou věčnost.

V Knize *Dvarim* však učinil výjimku. Chtěl zanechat svůj výklad – a proto promluvil k národu, používaje nikoli Boží slova, ale svá vlastní. Když Hospodin přikázal Mojžíšovi, aby tato slova zapsal pro celé generace, zaručil se tak za jeho text, odsouhlasil ho a přidal ho ke svým knihám. Mojžíš promluvil a Bůh odpověděl Amen.

EKEV (5M 7,12–11,25)

Sidra na tento týden obsahuje nádherný chvalozpěv na Zemi izraelskou: „Hospodin, tvůj Bůh, tě totiž uvádí do krásné země, do země s potoky a vodními prameny, jež vyvěrají z hlubin v údolích i na horách; do země pšenice a ječmene, vinné révy, fíků a granátových jablek, do země olivového oleje a medu, do země, v níž nebudeš jíst chléb poskrovnu a v ničem nebudeš mít nedostatek, do země, jejíž kamení je železo a z jejích hor budeš těžit měď.“ (5M 8,7–9) V souvislosti s těmito verši je nám nařízeno, abychom kdykoli jíme jídlo, které vyrostlo v Izraeli, pronesli tři pochvalná požehnání.

Následující dvě kapitoly, v nichž Bible vysvětluje úskalí, která zakoušíme, než můžeme vstoupit do Země zaslíbené, zachycují však minulost prapodivným způsobem. Jsme varováni, abychom nevěřili, že novou zemi si zaslужujeme svou spravedlností. Mojžíš ve své rekapitulaci připomíná svůj výstup k nebesům a to, že přijal Desatero vtesané do kamenných desek smlouvy, dále hřích zlatého telete a to, jak roztříštil desky (5M 9,7–22), hřích zvědů a svou modlitbu za odpuštění Izraeli (5M 9,23–29). Pak, na začátku kapitoly 10, se text vrací k nepříznivým dozvukům epizody se zlatým teletem a k tomu, jak Mojžíš vytesává druhé kamenné desky s Tórou (5M 10, 1–5). Je nám řečeno, jak tyto druhé desky doprovázely Izraelity v poušti, jak si Levité vzali na starost do-

hled nad učením Božího slova, a konečně, jak Izraelité zdědí – zaberou (*vajiršu*) zemi Izraele (5M 10,6–11).

Ti, kdo sledovali pečlivě biblickou chronologii, budou vyprávěním poněkud zmateni. Událost se zlatým teletem se stala hned po odchodu z Egypta a zjevení na Sinaji na počátku čtyřicetiletého putování pouští. Osmdesát dní po skutku modlářství, desátého dne měsíce tišri, vytesal Mojžíš nové desky, o deset měsíců později, devátého avu, došlo k hříchu zvědů – a k rozhodnutí Izraelitů nedobývat zemi; následně jsou potrestáni tím, že mají zemřít na poušti. V této sidře po sobě následují hřích s teletem, roztržení desek, hřích zvědů – a pak teprve vytesání druhých desek, jež pravděpodobně vyústí v to, že Židé vstoupí – po 39 letech – do Zaslíbené země. Jaké poslání skrývá tohle anachronické převyprávění historie?

Domnívám se, že důvod, proč je zhotovení druhých desek spojeno se vstupem do Izraele, se týká neoddelitelného pouta mezi Tórou a zemí Izraele a současně mezi druhými deskami a Jošuoovým vstupem do země. Rozumí se samo sebou, že naše schopnost udržet Izrael jako náš národní domov závisí na tom, jak v životě na izraelské půdě dodržujeme biblická přikázání. Jakmile zapomeneme na své etické, morální a rituální závazky, země nás vyvrhne!

Ale problém je ještě složitější. Pamatuji si, že první desky byly psány Boží rukou, neboť: „Ty desky byly Boží dílo a to písmo bylo Boží písmo vyryté na deskách.“ (2M 32,16) Druhé desky vytvořil Mojžíš. Hospodin Mojžíšovi řekl: „Vyteš se si dvě kamenné desky podobné těm prvním a já na ně napíšu slova, jež byla na těch prvních deskách, které jsi roztránil.“ (2M 34,1) Midraš vysvětluje, že první desky neobsahovaly ústní zákon, teprve druhé desky zahrnovaly hermeneutické zákony, umožňující, aby je rabínské autority v každé generaci vykládaly a rozšiřovaly. Ústní zákon tak vyjadřuje partnerství mezi Hospodinem a lidmi ve věčné cestě Tóry. Ústní zákon činí z Tóry nejen slovo Boží, ale také slovo Izraele, slovo jeho židovských vůdců rozhodujících o náboženských a právních otázkách. Ústní zákon umožňuje, aby Izraelité měli „podíl“ na Tóře, aby ji pomáhali rozvíjet a převzali za ni odpovědnost. Proto existuje vztah mezi druhými deskami a Jošuoovým vstupem do země Izraele: jak Tóra, tak i Izrael vyžadují lidské zaujetí, oběť a partnerství, abychom dokázali přivést Všemohoucího do svých každodenních životů.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červenec 2010

Staronová synagoga

2. 7.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
3. 7.	sobota	PINCHAS 4M 25,10–30,1 hf: Jr 1,1–2,3 perek 1 mincha	21.00 hodin 22.23 hodin
9. 7.	pátek	konec šabatu začátek šabatu	20.00 hodin
10. 7.	sobota	MATOT–MASEJ 4M 30,2–36,13 hf: Jr 2,4–28; 3,4; 4,1–2 perek 2 mincha	20.45 hodin 22.17 hodin
12. 7.	pondělí	Roš chodeš av	
16. 7.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
17. 7.	sobota	ŠABAT CHAZON DVARIM 5M 1,1–3,22 hf: Iz 1,1–27 perek 3 mincha	20.40 hodin 22.09 hodin
19. 7.	pondělí	konec šabatu předvečer půstu 9. av	21.02 hodin
20. 7.	úterý	PŮST 9. av – konec půstu	21.43 hodin
23. 7.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
24. 7.	sobota	ŠABAT NACHAMU VAETCHANAN 5M 3,23–7,11 hf: Iz 40,1–26 perek 4 mincha	20.30 hodin 21.59 hodin
30. 7.	pátek	konec šabatu začátek šabatu	20.00 hodin
31. 7.	sobota	EKEV 5M 7,12–11,25 hf: Iz 49,14–51,3 perek 5 mincha	20.15 hodin 21.46 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

V pátek večer se zde bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

(Maiselova 4, Praha 1)

Pátek 16. – neděle 18. července v děčínské synagoze IV. reformní šabaton:

bohoslužby, přednášky, diskuse s rabínem Tomášem Kučerou,

rabínem Moshe Yehudaiem a dalšími lektory.

Bližší informace a přihlášky v Bejt Simcha.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin,

po bohoslužbě následuje studium týdenního oddílu Tóry s rabínem Yehudaiem.

ČESKÝ OSTROV V IZRAELI

Rozhovor s ředitelem památníku Bejt Terezín Odedem Bredou

ODED BREDA se narodil roku 1954. Absolvoval studia historie počítačové techniky (Computer Programming School). V armádě sloužil u pěchoty, dosáhl hodnosti majora. Poté působil na ministerstvu obrany, pak téměř pětadvacet let v oblasti špičkových technologií jako manažer technických a obchodních oddělení v amerických společnostech (CA Technologies, Hewlett-Packard). V Bejt Terezín (BT) pracuje od února 2009.

Pane Bredo, odkud pochází vaše rodina?

Z otcovy strany pocházíme z Boskovic, dědeček tam měl obchod s látkami. Otec se narodil v Brně, učil se tam v židovské škole a pak šel do učení. Byl členem Makabi hacair, cvičil ho Fredy Hirsch. Roku 1939 dostal certifikát do Palestiny, dorazil tam v létě téhož roku. Doma nechal bratra a rodiče, už je nikdy neviděl. Zůstalo nám dvacet rodinných dopisů, pár jich je ještě z roku 1940, pak kontakt ustal. Táta vstoupil do britské armády, bojoval v židovské brigádě v poušti proti Rommelovi, roku 1944 se vylodil v Itálii. Po válce se vrátil načas do Brna, pak definitivně zpátky do Palestiny. Roku 1948 bojoval ve válce za nezávislost, stal se z něj profesionální voják, byl velitelem bojové jednotky. Matka pocházela ze staré jeruzalémské rodiny Segalových, byla už šestou generací, která žila v Izraeli.

Jak se stalo, že jste z Hewlett-Packard přešel do Bejt Terezín?

Po čtyřiaadvaceti letech práce s počítači jsem chtěl změnu. Nepomýšlel jsem sice

přímo na práci v BT, ale život je plný překvapení. Hlavním důvodem toho, že jsem tu nastoupil, byl zájem o rodinnou historii a fakt, že jsem byl k dispozici a ochotný tuhle práci dělat.

Vlastně to byla náhoda: začal jsem hledat informace o osudu svého strýce. Znal jsem fotografii z německého propagandistického filmu o fotbale natočeného v Terezíně. Vlastně byla u nás doma pár desítek let, ale teď jsem si řekl, že bych se o Pavlovi Bredovi mohl dozvědět něco víc. Nejdřív jsem si chtěl ověřit, že to je vůbec on: lidé v Bejt Terezín mě poslali za pamětníkem, Petrem Erbenem. Ten mi potvrdil, že je to skutečně Pavel. Pak jsme se začali bavit o tom, jak se hrál fotbal v Terezíně, a mě napadlo, že tohle téma by

Výstava Liga Terezín, zleva: slavný hráč P. Mahrer; kresba J. Munka; plakáty mužstev „Aeskulap“ a „Hollandia“.

bylo možné použít jako cestu, jak vzbudit zájem o šoa mezi mladými lidmi. Ti se o holocaust nezajímají, ani v Izraeli ne. Ale když se dozvědí o terezínském fotbale, dozvědí se i zbytek příběhu, jak ti hráči a diváci skončili a proč se to stalo.

Právě tehdy odcházela do důchodu ředitelka BT Anita Tarsi. Během předchozí spolupráce jsme se celkem dobře poznali a ona mi nabídla tohle místo.

Nápad s fotbalovým tématem se ujal.

Shodou okolností pracoval na tématu fotbalu v Terezíně izraelský fotograf Guy Raz, který je i kurátorem naší nové výstavy *Liga Terezín*. Současně s ní vytvořil autorskou instalaci – uměleckou rekonstrukci terezínské ligy. Inspirovalo ho, když viděl, jak se fotbalové dresy dnešního terezínského klubu suší před hradbami bývalého ghetta. Pro nás připravil historic-

ko-vzdělávací výstavu, využil archivní snímky, videozáběry s pamětníky, rozmanitý materiál z našich depozitářů.

Když jsme výstavu otevírali, uspořádali jsme turnaj na hřišti kibucu. Zúčastnilo se ho šest týmů. Každému jsme přidělili hráče, pamětníka terezínské ligy, jakéhosi čestného kapitána. Byla to docela velká událost, a navíc jsme pozvali Avrahama Granta. Víte, kdo to je?

Nevím.

Byl to manažer klubu Chelsea, jeho otec, který nedávno zemřel, také prošel holocaustem. Je to hodně slavný izraelský kouč, v současné době vede West Ham United. Já jsem hrál s jedním týmem, náš kapitán byl Petr Erben. V říjnu plánujeme, že turnaj zopakujeme, tentokrát se ho zúčastní mužstva Makabi. Chtěl bych sestavit vlastní tým, pozvu do něj třeba i pracovníky z české ambasády...

Já bych si přál, aby se o Bejt Terezín víc vědělo, aby výstavy, které připravíme, vidělo co nejvíc návštěvníků. Přicházejí k nám děti, studenti, učitelé, nově se soustřeďujeme i na vojáky. Na Den šoa jsme tu měli asi tři sta vojáků a přes dvacet přeživších.

Dříve se o zdejším muzeu tolik nevědělo?

Ale ano, určitě, jenže pravda je, že expozice už potřebovaly obměnit, bylo nutné vymyslet něco, aby se památníku vrátil jeho význam. Navíc BT neměl status muzea, a tím

ani nárok na dotace od Izraelského státu.

Musím říct, že hodně se změnilo s nástupem nového českého velvyslance Tomáše Pojara. Je vidět, že mu Bejt Terezín opravdu leží na srdci a snaží se mu pomá-

Z historie: dorost Makabi, 1925.

hat. Hned zkraje svého pobytu k nám přišel, prohlédl si naše archivy a výstavy. Myslím, že se mu zamlouvá myšlenka, že Bejt Terezín by měl být vnímán jednak

jako historicko-vzdělávací instituce, ale také jako český ostrov v Izraeli. Tím je cenný, takových míst zase po světě tolik nenajdete. Tomáš začal hledat cesty, jak nám pomoci. Na jaře sem přijel ministr zahraničí Jan Kohout a prohlásil, že Česká republika činnost Bejt Terezin podpoří. Předal nám šek na milion korun, což je asi 193 tisíc šekelů. To už je slušná dotace.

i bance, která „fungovala“ v terezínském ghettu. Máme tu schované terezínské bankovky, záznamy o účtech. Nakonec z toho vznikly dvě výstavy: jedna je o terezínské bance a terezínském „managementu“, o tom, jak rada starších organizovala život a práci pro obyvatele ghetta. Já to pokládám za neuvěřitelný výkon. Postarat se skoro o šedesát tisíc lidí, kteří tam byli, to je jako

Liga Terezin: Výstavní a přednáškový sál s nástěnnou malbou Drážďanských kasáren.

K čemu peníze použijete?

Díky nim můžeme uspořádat náš archiv, sbírku originálů stovek listin, předmětů, kreseb, hraček, novin, aby vydržely pro příští generace. Co lze, převedeme do počítačové podoby, aby dokumenty byly snadno dostupné badatelům a zájemcům. Zřídili jsme také novou webovou stránku. Tohle je můj obor a předsevzal jsem si, že svými znalostmi pomohu zpřístupnit co nejvíc informací, které Bejt Terezin může poskytnout vnějšímu světu. Ne každý k nám může přijet a pátrat po tom, co potřebuje. Takhle bude alespoň každý vědět, co všechno tu máme, s čím můžeme pomoci. A vylepšený stav sbírky nám umožní žádat o příslušné dotace od izraelského ministerstva kultury.

Kromě toho grant využijeme na vybudování hudebního sálu. V něm plánujeme hudební studovnu a knihovnu. Bude to audiovizuální středisko terezínské hudby s projekčním plátnem a digitalizovanými nahrávkami veškeré produkce spojené s terezínskými umělci.

Jaké další výstavy nebo akce jste připravili?

V telavivském Muzeu bankovníctví máme výstavu s názvem *Monopoly – život v iluzi*. Navrhl jsem jim, aby v muzeu dali prostor

celé město! Starat se o to, aby se lidé nějak najedli, aby se děti nějak učily, aby fungovala zdravotnická péče, na tomhle všem normálně pracují celé úřady. Pracovní oddělení rady muselo poskytnout práci více než dvaceti tisícům lidí. A ještě k tomu strašlivý tlak nacistů a neustálá výměna lidí, kteří byli deportováni na východ a současně je do ghetta přivázeli. A o všech musel být přehled, o každém z nich. Členové judenratu museli dokázat, aby se pokračovalo v práci, aby ghetto bylo stále „výkonné“, a tím si – tak jak si to představovali – obhájilo svou existenci. I dnes, když někdo dokáže vést dvacet tisíc lidí, to už je kapacita, to je opravdu zdatný manažer.

A přítom ve spojení s judenraty se diskutuje spíše o tom, do jaké míry byla jejich práce vlastně napomáháním nacistům...

Tímhle se naše výstava vůbec nezabývá, jejich činnost byla pod tlakem nacistů, to přece nebyla spolupráce. Na základě německých rozkazů museli uspořádat chod ghetta, a to se jim za nesnesitelných podmínek dařilo – tak, že já jako manažer z moderního světa to mohu jenom obdivovat. K výstavě jsme v hebrejštině a angličtině vydali album s názvem *Working in a Trap* (Práce v pasti), kde je faksimile původního obrázkového alba, které věnova-

li pracovníci pracovního oddělení v Terezíně Jakobu Edelsteinovi. To původní album bylo krásné, vázané ve dřevě, spojené šrouby, ilustroval ho Leo Haas. Originál máme v BT. Roku 1993 ho objevil Anita Tarsi.

Bankovníctví a management – to je jedna výstava, druhá se jmenuje *Děti v Tel Avivu, děti v Terezíně*. Srovnáváme dětské hry, hračky, časopisy, to, co dělaly v tutéž dobu děti na těchto dvou místech, vyráběly si své časopisy... Zjišťujeme také, co telavivské děti mohly vědět o šoa. Nové výstavy jsou založené více na obraze, ale výklad naše výstavy potřebují, to nelze opominout. Jde o to vybrat skutečně nejdůležitější fakta, na která lze pak navázat v seminářích, v doprovodném programu, v diskusi.

Jak nahlízejí na nový management starší lidé, sami přeživší?

Pracují s moderní technikou velmi zdatně. Třeba naše velké opory paní Ruth Bobek a Alisa Schiller, obě byly jako děti v Terezíně, udělaly spoustu práce na našich databázích. Alisa se dodnes stará o archiv, Ruth pro nás překládá. Kromě publikací vydáváme jednou ročně bulletin tištěný, on-line každý měsíc. Existuje v hebrejštině i angličtině a dostane ho každý, kdo se zaregistruje na naší webové adrese.

Co je pro vás osobně na práci BT nejdůležitější?

Ukazovat historii šoa v nových souvislostech, aby to mladé lidi zaujalo. Jednotlivé výseky, které jsou pro ně uchopitelnější, snad i zajímavější a dovedou se s nimi ztotožnit – fotbal, hry, dětské časopisy. Přes ně se dozvědí, co všechno se v ghettu dělo. V téhle zemi mají mladí lidé často stejné problémy, jako měli jejich vrstevníci před

sedmdesáti lety: pocít, že čelí nepřátelství, které si neumějí vysvětlit. Nijak jim tu analogii samozřejmě nepředkládáme, ale mohou se tu snad naučit chápat, v čem se svět změnil, ale v čem zůstává stejný.

Text a foto ALICE MARXOVÁ

CHURVA ZNAMENÁ RUINY

Po šedesáti letech znovu stojí synagoga Jehudy he-Chasida

„Může se ruinám říkat ruiny i poté, co byla budova znovu postavena?“ ptá se řečnický autor amerického deníku *Forward* v souvislosti se synagogou. Je jisté, že jméno Churva (ruiny, trosky) jí už zůstane a bude navždy připomínat její pohnutý osud. Před třemi sty deseti lety ji nechal postavit rabi Jehuda he-Chasid Segal ha-Levi, zvaný Juda Zbožný, původem z polského Siedlce. Proslavil se jako umírněný přívrženec šabatiánství, vyznavač asketického života a hlavně – nadšený agitátor alija, „výstupu“ do Svaté země. Roku 1697 se tam spolu se svou rodinou a přívrženci vydal z rodného Polska, jeho skupinu tvořilo nakonec asi tisíc lidí.

Pamětní oblouk nad ruinami Churvy. Foto archiv.

CHURVAT JEHUDA HE-CHASID

Po strastiplné cestě, již stovky poutníků nepřežily, vstoupili do Jeruzaléma 14. října 1700. Ve městě, kde tehdy žilo asi dvě stě aškenázských a tisícovka sefardských Židů, vzbudil příliv tolika Židů velký – a (kvůli šabatiánské pověsti) ne úplně nadšený – ohlas. Ihned po příjezdu zakoupil rabi dvůr přilehlý k synagoze, již nechal ve Starém Městě vybudovat rabi Moše ben Nachman, Nachmanides a z níž zbyly už jen trosky. Rabi he-Chasid se rozhodl, že na těchto ruinách postaví novou synagogu. Pět dní po příjezdu do Svatého města však zemřel a zanechal tu skupinu svých věrných. Ti to neměli jednoduché: starousedlíci na ně zahlíželi, neměli prostředky a kvůli stavbě synagogy se ještě zadlužili. Budovu ani nedostavěli – arabští věřitelé ztratili trpělivost a roku 1720 ji podpálili. Požár měl ještě dozvuk: turecké úřady obvinily z nepořádku všechny aškenázské Židy, bez ohledu, zda náleželi ke skupině rabího he-Chasida, či ne, a vykázaly je z města. Synagoze se začalo říkat Churvat Jehuda he-Chasid (Ruiny Jehudy he-Chasida) a osiřela na dalších sto čtyřicet let.

Roku 1864 ji znovu postavili přívrženci Vilny Gaona a zahájili tak dobu její největší slávy: byla to nejkrásnější a nejmý-

znamnější synagoga ve Svaté zemi, postavená v maurském stylu s bohatou vnitřní výmalbou. Desítky let fungovala jako centrum duchovního a kulturního života v Jeruzalémě, v době jišuvu se tu konaly nejen bohoslužby, ale také veřejná shromáždění a oslavy. Roku 1898 ji navštívil Theodor Herzl, Zeev Žabotinskij tu za první světové války uspořádal shromáždění, při kterém vybízel muže, aby dobrovolně vstoupili do židovské brigády britské armády a bojovali proti Turkům. Působil tu první vrchní aškenázský rabín pro Palestinu rabi Abraham Jicchak Kuk.

OBLOUK

V trosky byla proměněna znovu během války o nezávislost. Jako symbol židovského duchovního života zbořily Churvu dva dny před tím, než padla židovská čtvrť, jordánské jednotky. Jejich velitel tehdy ohlásil, že „v židovské čtvrti nezůstal jediný Žid a všechny domy jsou poškozeny“. Židé se do zdevastované části města vrátili roku 1967, začali s její opravou. I když se o plánech na obnovu synagogy začalo mluvit už na podzim téhož roku, z Churvy zůstávaly ruiny.

Při debatě o jejím znovupostavení se proti sobě stavěly dva názory: světoznámý architekt Louis I. Kahn navrhl novou moderní podobu Churvy a tento návrh je považován za nejzajímavější z jeho nerealizovaných projektů. Jednalo se o monumentální konstrukci v konstrukci: vnější stavbu mělo tvořit šestnáct pilířů tvořených kvádry ze zlatého jeruzalémského kamene; vnitřní prostor, určený pro bohoslužby, měly ohraničovat čtyři obrácené

betonové pyramidy podpírající střeche. Od synagogy měla vést „Cesta proroků“ – promenáda přímo k Západní zdi. Kahnovým návrhům (celkem připravil tři) přál i architekt Moše Safdie, který vytvořil tvář nové židovské čtvrti: „Je absurdní postavit Churvu stejně, jak byla, jako by se nic nestalo. Když ji chceme znovu vybudovat, mějme odvahu a svěřme práci velkému architektovi.“ Proti moderní Churvě protestovali zastánci toho, aby se templ postavil v původní podobě. S Kahnem nesouhlasil ani tehdejší starosta Teddy Kollek: obával se, že tak výrazná budova by snížila význam dalších budov ve Starém Městě, především Zdi nářků a mešity al-Aksá.

Jako prozatímní řešení vznikl pamětní oblouk: roku 1977 byl symbolicky vztyčen jeden ze čtyř kamenných oblouků, které původně držely kopuli. Takhle má většina návštěvníků asi Churvu v paměti.

Roku 2000 získal plán vybudovat synagogu v její podobě z 19. století definitivní podporu izraelské vlády a ta práci pověřila jeruzalémského architekta Nachuma Meltzera. Projekt byl zahájen roku 2002 a ukončen 15. března 2010, kdy byla Churva oficiálně otevřena. Vpředvečer otevření vnesly do synagogy stovky lidí novou Tóru.

STARONOVÝ TEMPL

Meltzer obnovil budovu téměř „kámen po kameni“, včetně rekonstrukcí pozlaceného uměleckého kování, umných dřevorezeb na bimě a stupňovitém aronu ha-kodeš, barevných okenních vitráží, stovek dřevěných, kovaných a kamenných detailů. Pro přesnou rekonstrukci využil podobu troskek, dále dokumentaci, především

Interiér obnovené synagogy. Foto A. Marxová.

spoustu fotografií zachycujících jak exteriér, tak interiér synagogy. Restaurační nástěnných maleb předcházela výzkum týkající se jmen umělců, kteří tu v průběhu let 1864–1948 působili, a rozbor malířských technik jednotlivých období. Obnovit výmalbu v její původní podobě se ukázalo jako nemožné, takže odborníci zvolili jiný způsob: stěny jsou tvořeny jednak zbytky původních kamenných zdí (včetně zdi z období Jehudy he-Chasida), jednak světlou výmalbou a novými freskami. Navrhl je architekt Meltzer na základě rozboru materiálu použitého na

původní dekoraci a v jejím duchu: kromě motivů květin zdobí každou stěnu Churvy obrazy jednoho svatého města v Izraeli: Jeruzaléma (Davidova věž), Betléma (Rachelina hrobka), Tiberiady (pohled na Kineret), Hebronu (Hrobka patriarchů). Vytvořil je Jael Kilmenik. Největší obraz nad vchodem vznikl na téma Žalmu 137.

„Obvykle historii zpodobňují, tady jsem se stal její součástí,“ řekl o práci v Churvě malíř Kilmenik. „Tak jsme se konečně dočkali, vždyť já se v původní synagoze ženil,“ komentuje stavbu střízlivěji místní starousedlík. Lidé, kteří kolem znovu vybudované synagogy proudí, směřují spíše

Churva krátce před dokončením prací. Foto archiv.

k Západní zdi, ale na nezáměr si staronový templ stěžovat určitě nemůže: vbíhají do ní a vybíhají z ní neustále mladíci s modlitebními šálami, postávají kolem, posedávají na lavičce. Bohoslužby tu probíhají třikrát denně.

Veřejnost ji přesto může navštívit, a sice ve skupině s průvodcem po předchozí rezervaci v nedaleké kanceláři. Prohlídka stojí 25 šekelů – a pozor – je (nebo alespoň byla) vedena pouze v hebrejštině. Prozkoumat ji však můžete opravdu důkladně: od podzemí, v němž se nachází mikve z období Druhého chrámu a zbytky cesty z byzantského období, vede prohlídka až na vyhlídkovou galerii na kupoli, odkud se před vámi rozkládá Staré Město jako na dlani.

Zpětně teď lidé dávají za pravdu těm, kdo před lety odporovali Kahnovým návrhům. Slovy jednoho z komentátorů, architekta Lazaruse: „Někdy si musíme odpustit své architektské snobství, založené na teorii, a posuzovat budovu podle toho, jak funguje ve skutečném životě.“ Nová Churva září novotou, ale na své místo zapadla, jako by ho nikdy neopustila. A to je asi nejlepší důkaz toho, že se rekonstrukce vydařila.

ALICE MARXOVÁ

BOBBY LAMBERG A JEHO PRÓZA

Dramatický život jedného kozmopolity

Keď prokurátori počas Slánskeho procesu označovali Židov kvetnatým výrazom „bezpohlavný kozmopolita“, asi nepoznali Bobbyho Lamberga. Bolo to na ich škodu, ale Bobby bol primladý. Keby sa im dostala do rúk kniha Bobbyho, nesmierne by sa potešili: našli by v nej priamo klasického „bezpohlavného kozmopolitu“. Jeho otec sa narodil na južnej Morave, matka bola Maďarka zo Sedmohradska, Bobby (Robert F. Lamberg) sa narodil roku 1929 v Liberci. Jeho rodná reč bola rakúska nemčina, od matky sa naučil maďarsky.

Keď prišli vojnové roky v Slovenskom štáte, naučil sa slovensky. Počas univerzitných štúdií v Prahe (*iuris*) zdokonalil svoju češtinu. Po zločinnom úteku z československého socialistického raja do hnusného kapitalistického Nórska v roku 1957 sa naučil nórsky a švédsky. Od roku 1965 sa Bobby začal točiť po Južnej Amerike, kde vykonával žurnalisticko-vedecký prieskum pre nemeckú socialistickú stranu. Tam si osvojil španielčinu a portugalčinu. Okrem toho, počas pobytu v Izraeli privoňal k ivritu a arabčine. Len jednu reč, nevyhnutnú pre bezpohlavného kozmopolitu sa nenaučil: jidiš. Aká hanba! Ťažko to pochopiť!

ZRKADLO

Svoju kariéru pútavé popísal v pojednávanej autobiografii vo vynikajúcej nemčine. Kniha obsahuje kapitoly, ktoré v kocke odzrkadľujú zverskosť totalitárnych režimov. Popis pobytu v nacistickom detskom domove v Bratislave (nebol obrezaný) dokresľuje banálnosť a perverznosť nacistickej výchovy. Na opačnej strane vojenský výcvik v československej armáde podchyťava nekultúrnosť, surovosť a zhovädilosť československého komunizmu. Kapitola o armáde pripomína Škvoreckého *Tankový prápor* alebo popisy armády od Kornela Földváryho. Je to koncentrovaná blbosť, obmedzenosť, dekadentnosť režimu, ktorému museli úbohí vojaci slúžiť. Mentálna degenerácia bola asi totalitárnym režimom spoločná.

Či to bolo piešťanské gymnázium Slovenského štátu, alebo administratívna úradovňa pražskej kancelárie, ľudská dôstojnosť a humánne zachádzanie s človekom bolo niečo neprítomné, nemysliteľné. (Bobby spomína socialistického ministra hospodárstva Júliusa Ďuriša, ktorí oslovoval úradníkov svojho úradu

„vôl“ alebo „krava“. Keď si starší úradník, ktorý si pamätal lepšie časy, vyprosil chovanie „súdruha ministra“, tak zmizol a nikto viac ho nevidel.) Takéto kapitoly sa opakujú, dávajú knihe formu dokumentu, a súčasne ironicko-cynickej prózy.

Lamberg nie je Hašek. Jeho štýl je ironizujúci, niekedy sardonický, inokedy privádza čitateľa k úsmevu sprevádzaného slzou. Pre slovenského čitateľa je prínosom popis života „rasove prenasledovaného“ v Slovenskom štáte, tá kombinácia zlomyseľnosti, primitívnosti a ľudomilstva. Český čitateľ bude upútaný popisom Prahy počas štyridsiatich rokov komunistickej nadvlády a pokusmi študujúcej mládeže vzoprieť sa boľševickému nátlaku a útlaku.

DRAMATICKÁ STRETNUTIA

Útek z Československa popisuje Bobby ako návrat do civilizácie. Vôňa čerstvo pripravenej kávy v škandinávskom lietadle pôsobila omamujúco a neskutočne. Ale stretnutie so Západom nebolo vždy ružové. Formálnosť škandinávskych úradníkov, falošnosť adenauerovsko-brandtovského systému, kde nacisti hrali dôležitú úlohu, privádzala Bobbyho na okraj zúfalstva a k výbuchom hnevu.

Bobbyho život na Západe bol bohatý na dramatické stretnutia, ako stretnutie s generálnym tajomníkom Spojených národov Kurtom Waldheimom, nemeckým kancelárom Willi Brandtom alebo čílskym prezidentom Salvatore Allendem. Všetkých stretávame v knihe a viacerých opakovan.

Autor má často málo slov pre svojich spoločníkov. Aj spoločníci zistili, s kým majú do činenia. Najlepšie to vyjadril lavičkový mexický študent. Predtým, ako sa rozlúčili, Mexičan upozornil Bobbyho, že lavička sa ešte dostane k moci. A potom nech nečaká koncentrák, pôjde rovno na šibenicu.

JEŠAJAHU A. JELÍNEK
Beer Ševa, Izrael

Robert F. Lamberg, Bootspartei am Acheron, Ein Leben zwischen braunen und rotem Totalitarismus (Člunem po Acherónu. Život mezi hnědou a rudou totalitou). Vydalo nakladatelství Verlag Neue Züricher Zeitung v Curychu v roce 2006, 370 stran, poznámky. Ukázku z knihy přinášíme na stranách 12–13.

MAHLER V SHERWOODU

Slavný židovský skladatel se narodil před 150 lety

Mahlerovským výročí letošního léta bude jistě žít celý kulturní svět. S velkým předstihem se již objevila spousta článků v odborném tisku, ale i v populárních novinách a časopisech, určených široké veřejnosti, natáčí se filmy, televizní pořady, připravují se koncerty. A omílají se známá fakta – Gustav Mahler se narodil 7. července 1860, tedy před sto padesáti lety, v obci Kalištích na Vysočině v židovské, německy mluvící rodině, která se – záhy po jeho narození – odstěhovala do Jihlavy. Jeho hudební talent se projevil již v dětství, kdy ho ovlivňovali hlavně místní čeští hudebníci. Působil pak zejména v Praze, Lipsku, Budapešti a ve Vídni, angažmá získal i v new-

Guslav Mahler, 1906. Foto archiv.

yorské Metropolitní opeře. Dožil se pouhých 51 let, zemřel ve Vídni 18. května 1911. Mahler je uznáván jako největší ruský symfonik, ale lze jej považovat i za skladatele českého (jak píše neznámý autor na Wikipedii). Občas se vyskytují spekulace, jak to vlastně bylo s Mahlerovým vztahem k židovství a nakolik byla jeho konverze ke křesťanství vynucená, když se „necítil být ortodoxním judaistou“ (tamtéž).

Jak to tedy bylo doopravdy? Na tuhle otázku nenajdeme jednoznačnou odpověď. Ponoříme-li se však hlouběji do mnoha knih, článků, dobových písemností a vzpomínek, vyvstane před námi portrét výjimečné osobnosti, komplikované a rozporuplné. Vyvstane před námi ale také doba, ve které tento fenomenální dirigent a skladatel žil a působil.

HLEDÁNÍ

Ve své době byl Gustav Mahler skutečně vnímán – a oslavován – v prvé řadě jako výjimečný „Kappelmeister“. Tak ostatně již ve dvaceti letech začala jeho kariéra. Odjel tehdy do malého tyrolského městečka Hall, vyhlášeného horského letoviska. Moc dlouho tu nevydržel, následující angažmá ho vedla do dalších míst tehdejší habsburské monarchie, do Lublaně a pak do Olomouce. Vzpomínal na to nerad, potýkal se tu s dost nepřívznivými podmínka-

mi, místní orchestr byl kvůli nedostatku financí jen malý a sólisté podprůměrní (jeho předchůdce z Olomouce dokonce utekl). Jenomže Mahler byl perfekcionista. Uvítal proto nabídku Královského pruského dvorního divadla v Kasselu. Tady měl sice

k dispozici téměř padesátičlenný orchestr a profesionální symfonický sbor, ale jako druhý kapelník se dostal jen k druhořadým operním představením. V dopise významnému dirigentovi Hansi von Bulow si také stěžuje na antisemitskou atmosféru, ve které zde musí pracovat. Není to poprvé, kdy se s tímto jevem setkává, již před dvěma lety hrál – podle jeho přesvědčení – antisemitismus velkou roli v tom, že nezískal Beethovenovu cenu vídeňské konzervatoře za svou kantátu *Das Klagende Lied*.

Mahler chce proto za každou cenu pryč. Musí však dodržet smlouvu. Píše na všechny strany a snaží se co nejdříve získat další angažmá. Příznivá odezva přichází z Lipska, může tam ale nastoupit až za dva roky. To je pozdě, a tak píše Angelu Neumannovi, opernímu pěvci a divadelnímu řediteli v Brémách, a žádá ho o možnost spolupráce. Ten ale již tou dobou nastupuje do Prahy k Německému divadlu a spíše než s Mahlerem počítá s Antonem Seidlem, svým dlouholetým kolegou a spolupracovníkem. Seidl se však snaží dostat do New Yorku do Metropolitní, a tak nakonec dává Neumann přednost přece jen Mahlerovi. Ten přijíždí do Prahy 17. července 1885 na pouhé roční angažmá, než se vydá do Lipska. Nakonec se mu tam ale vůbec nechce, první pražský pobyt je jedním z nejšťastnějších období jeho života.

Jak to tehdy v Praze vypadalo? Z ospanlého provinčního města se Praha pomalu

stávala evropskou metropolí. V době vyhraněných česko-německých politických disputací, sporů a bojů na všech možných frontách se rodila i jedinečná kulturní elita, již dominovaly osobnosti – často židovské – spisovatelů, herců, básníků a v neposlední řadě skladatelů a hudebníků. O tomto fenoménu již bylo napsáno hodně.

V JINÉ ROLI

Konec 19. století je považován za počátek vrcholu této unikátní a neopakovatelné atmosféry. „Praha byla tehdy centrem vysoké operní kultury, které vévodil slavný Angelo Neumann, ředitel divadla na Ovocňáku a zakladatel Majfestšpílů...“ píše F. R. Kraus v románu *Kat beze stínu*. Vedle operních představení v německém Nosticově, čili Stavovském divadle, a v českém Národním, které bylo slavnostně otevřeno jen necelé dva roky před Mahlerovým příjezdem, se tehle život odehrával po všemožných salonech, kavárnách, lokálech, ale i ve vykřičených podnicích staré Prahy.

Mahler znal Prahu z doby svých gymnaziálních studií, která se tehdy moc nevyvedla. Teď, po třinácti letech, byla Praha jiná. A on se vrátil v jiné roli, než jakou měl jako někdejší neúspěšný student. Formálně se stal korepeticem a druhým dirigentem Královského zemského německého divadla, ve skutečnosti ale byl dirigentem prvním. Angelo Neumann – který měl obrovský čich na mladé talenty – mu okamžitě svěřil všechna významná představení od Mozartova *Dona*

Rodný domek G. M. v Kalištích. Foto archiv.

Giovanniho až po Beethovenova *Fidelia*. Neumann byl také velkým obdivovatelem Richarda Wagnera a touto svou vášní nakazil i Mahlera. (Nebyli zdaleka jediní, Wagnerovy hřmotné a monumentální instrumentace v té době uhranuly vedle pražských Němců i velkou část židovského publika, fakt, který dodnes mnozí třeba v Izraeli nechápou. O pár desetiletí později se kvůli tomu rozešel ve zlém Franz Werfel – oddaný zastávce Verdiho – se

svým mentorem, rovněž wagneriánem, Maxem Brodem.)

V jedné jediné sezoně Mahler nastudoval a uvedl první dvě části Wagnerovy tetralogie *Prsten Nibelungův*, *Zlato Rýna* a *Valkýru*. U posluchačů a diváků vyvolal obrovské nadšení. K úspěchu jistě přispěla i nápaditá scénografie a náročné inscenační provedení Angela Neumanna, ale publikum ocenilo především výkon dirigenta. Na další čtyři reprízy přijeli pry diváci až z Německa. Nezůstalo jen u Wagnera. Ve stejné sezoně ohromilo i Mahlerovo nastudování Beethovenovy *Deváté symfonie*, díla, které pak Neumann zařazoval vždy na závěr svého každoročního wagnerovského festivalu (tuto tradici pak převzalo Pražské jaro). Následoval Mozartův *Únos ze serailu*, *Così fan tutte*, Weberův *Čarostřelec* či Gluckova *Ifigenie na Tauridě* ve Wagnerově úpravě.

PRAŽANÉ MU ROZUMĚLI

Za zásadní přelom v Mahlerově hudební kariéře však mnozí považují koncert, který se odehrál v dubnu 1886 v tehdejšímu hotelu Grand v Mariánské ulici. Dobročinná akce ve prospěch chudých studentů práv v budově pozdějších kolejí v dnešní Opletalově ulici (mezi Bolzanovou ulicí a Masarykovým nádražím) byla zcela vyprodána a sál nabitý až k prasknutí. Ve tříhodinovém programu, který sám sestavil, zazářil Mahler nejen jako dirigent, ale také jako skvělý pianista a – hlavně – poprvé i jako skladatel. Vedle hudby Mozartovy, Boccheriniho *Menuetu* či pro Prahu premiérového uvedení symfonie Antona Brucknera zazněly i tři Mahlerovy písně v podání jeho přítelkyně Betty Frankové. Publikum šlelo a kritika nešetřila chválou.

Mahler se musel cítit trochu jako Mozart – teprve v Praze se mu dostalo nadšeného uznání a obdivu. Snad si i spolu s Mozartem říkal „moji Pražané mi rozumějí“. Jistě také – stejně jako Mozart – navštívil Staronovou synagogu. (Mozart tu byl se svým přítelem Lorenzem da Ponte, slavným benátským libretistou a básníkem, který – stejně jako později Mahler – konvertoval ke křesťanství.) Otázkou zůstává, zda se Mahler v Praze účastnil bohoslužeb. Nejspíše ne, do synagogy chodil pouze se svými rodiči v Jihlavě, a to jen na Vysoké svátky. Přestože mnozí muzikologové nacházejí v jeho hudbě jistou inspiraci židovstvím, jde spíše o jakýsi druh atavismu, často připisovaný jeho vztahu ke spiritualitě nebo metafyzičnu. Pozdější melancholie a pesimismus vycházejí zase z jeho autentického prožitku – ztráty milované dcerky – a z jeho filosofických úvah

a také z depresí. V jeho kompozicích lze spíše než chrámovou hudbu rozeznat vliv vesnické kutálky, říznost vojenských pochodů či romantické folklorní nápěvy jeho rodné Vysočiny. Po tonalitě židovské hudby – jako třeba u Mendelssohna či Schönerberga – ani památky.

MEZI ČESKOU A NĚMECKOU KULTUROU

Ale vraťme se k jeho pražskému účinkování. Smlouva s Německým divadlem se pomalu blížila ke konci. Angelo Neumann se ho pokoušel přesvědčit, aby zůstal, ale nešlo to. Ředitel lipské scény Stagemann

Nové německé divadlo v Praze (dnes Státní opera Praha). Foto archiv.

trval na dodržení kontraktu. A tak se Mahler – ač nerad – v létě roku 1886 musel s Prahou rozloučit. Nebylo to nadlouho. Hned po skončení ročního lipského angažmá se vrátil, aby tu během několika týdnů nastudoval komickou operu *Die drei Pintos* (Tři Pintové), kterou Carl Maria von Weber před 65 lety nestihl dokončit. Mahler to udělal za něj. Dílo mělo premiéru pod Mahlerovou taktovkou v srpnu 1888 v budově Nového německého divadla, které se otevřelo v lednu téhož roku a kde byl jmenován ředitelem – jak jinak – Angelo Neumann. „Divadlo ve Štatparku“ (jak mu důvěrně říkali pražští Židé) se pod jeho vedením – a s Mahlerovým přispěním – stalo ve své době jednou z nejvýznamnějších operních scén Evropy. Je jen ironií osudu, že dnes je jeho sláva téměř zapomenuta – i když se na ni snaží dnešní vedení Státní opery navázat – a ze „Štatparku“, kdysi romantického místa uprostřed velkoměsta, se časem stalo, i kvůli zločinnému protnutí komunistickou magistrálou, nechvalně známé místo v hantýrce zvané „Sherwood“.

Mahlerův vztah k Praze neskončil ani po jeho druhém odjezdu. Vždy s protago-

nisty jejího hudebního života udržoval živé spojení. I během následujícího působení v Budapešti nebo při dalším angažmá v Hamburku, kam dokonce pozval k účinkování dva pražské pěvce, barytonistu Viléma Heše, sólistu Národního divadla (kde se s ním také Mahler při jedné z četných návštěv seznámil) a sopranistku Bertu Foersterovou-Lautererovou, manželku Mahlerova přítele Josefa Bohuslava Foerstera. Podíleli se na jeho provedení Smetanových oper *Prodaná nevěsta*, *Hubička* a *Dvě vdovy*. Již za svého prvního pražského pobytu se seznámil se stěžejními díly Bedřicha Smetany a Antonína Dvořáka.

(Dvořákovy *Písně bohatýrské* dokonce později ve Vídni dirigoval za přítomnosti samotného skladatele). Posléze se stal jejich nadšeným propagátorem a přispěl k jejich světovému vzhlasu, podobně jako to udělal o pár desetiletí později Max Brod v případě Leoše Janáčka. Mahler se tak přičinil – aniž by to sám tušil či zamýšlel – k mnoha dnes tolik uznávaným zprostředkovatelům či tmelícím prvkům mezi českou a německou kulturou v Praze.

O TOM NĚKDY JINDY

Nezmínili jsme se tu o dalších Mahlerových návštěvách Prahy – slavné bylo uvedení jeho *První symfonie* v roce 1898 nebo jeho dirigování během Jubilejní výstavy v Holešovicích o deset let později, kdy řídil orchestr sestávající jak z členů České filharmonie, tak z orchestru Nového německého divadla –, ani o jeho účinkování ve Vídni, jeho přestupu ke křesťanství či o jeho americkém pobytu. A také jsme nezmínili Mahlerovu ženu Almu, osobnost více než kontroverzní. Ale o tom snad někdy jindy. Příležitostí bude jistě dost. I příští rok je mahlerovský – uplyne sto let od jeho smrti.

TOMÁŠ KRAUS

Robert F. Lamberg

ACADEMIA RUBRA

V Bratislavě všechno probíhalo pomaleji než v Praze. Na Karlově univerzitě byli budoucí studenti na podzim roku 1948 politicky prověřováni, než byli připuštěni k zápisu. To se na bratislavské univerzitě ještě nedělo. Člověk musel vyplnit plný tučet formulářů a předložit několik originálních dokumentů, ale výkaz o studiu, „index“, dostal hned: Zápis byl hotov.

V mém případě to ovšem úplně hladce nešlo. Nemohl jsem dodat doklad o státním občanství (místní úřad se ještě stále nerozhodl, jestli jsme „normální občané“, a máme tudíž nárok dostat zpátky státní občanství, o něž nás v roce 1939 připravil Hitler), takže jsem se nejdřív mohl stát pouze mimořádným, nikoli řádným posluchačem. („Po předložení dokumentu vás ihned přepíšu,“ ujišťoval mě pedel.) Horší bylo, že jsem mu odevzdal jen jedenáct ze dvanácti tiskopisů. „Takhle vás zapsat nemůžu...“, oznámil rezolutně. S těžkým srdcem jsem z kapsy kabátu vytáhl vyplněný dvanáctý formulář. Byla to žádost o vstup do Svazu slovenské mládeže, prorežimní jednotné organizace mladých Slováků, pro niž jsem ostatně přece už v létě absolvoval měsíc nucených prací. Na můj omluvný argument pedel nevrle odvětil: „I když nejde o akademický doklad, pro zápis je nezbytně nutný!“

Ať jsem se cítil jakkoli nepříjemně, když už jsem tady musel zůstat, chtěl jsem být aspoň normálním občanem a posluchačem. Napsal jsem mládežnickému týdeníku *Smena*, který pro své čtenáře zřídil zvláštní službu „K překonání byrokratismu“, čtenářský dopis a informoval jsem o potížích zbytku rodiny Lambergových se státním občanstvím. Ani ne týden poté, co můj dopis otiskli, nám doma přistály tři doklady – pro otce, pro matku a pro mě. O den později provedl pedel slíbenou úpravu mého studentského statusu.

Komunisté zavedli studijní reformu. Církevní právo bez náhrady škrtli, právo římské odsunuli „na později“. Studium zahajovaly přednášky ze státního a správního práva, k tomu přistupovaly ještě dějiny

středoevropského práva. Nově byla zřízena katedra politické ekonomie a katedra „základů vědeckého poznání“ (to jest marxismu-leninismu). Ale tím už to také více méně končilo – ovšem jen prozatím. Akademická svoboda nebyla podstatně zkrácena; zpočátku jsem se rozhodně cítil skutečně svobodný a neovlivňovaný. Vzpomínám si, že i profesori tou dobou ještě hověli tradičnímu akademickému stylu. Jeden z nich, který přednášel správní právo, byl natolik lehkovážný, že nám s úsměvem vysvětloval, že vlastně ani neví, v kolika správních radách zasedá. Po dlouhých letech školní výuky, která mi připadala primitivní, jsem při přednáškách a seminářích

nestoupal do kdovíjakých intelektuálních výšin, ale prostředí bylo podnětné, mnohé z toho, co jsme v přednáškách slyšeli, stálo za zamyšlení, leckterá látka byla nová a hodná diskuse.

Jeden přednáškový cyklus mi zvláště učaroval: moderní dějiny myšlení z politologicko-sociologického hlediska. Přednášel mladý docent z Prahy František Graus, který jednou týdně přijížděl z hlavního města, aby

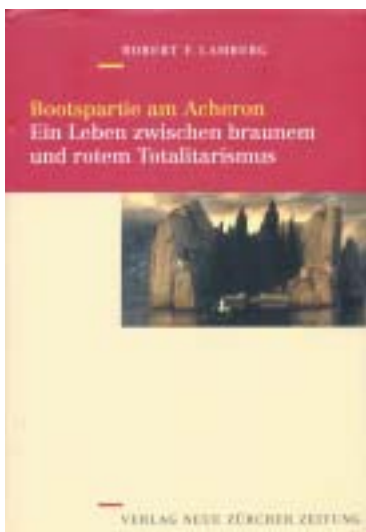
nám vykládal o Palackém a Masarykovi, o Friedrichu Naumannovi a Theodoru Lessingovi, o myšlenkovém světě Augusta Bebela a ideologii otců výmarské republiky, o Pařížské komuně a boji za všeobecné volební právo, o Comtem a Spenglerovi. Pro mé spolužáky, pokud byli prostšího založení, to byla nuda, zato pro mě a několik kosmopolitně smýšlejících, evropsky vzdělaných přátel to byly posvátné hodiny. Graus byl zjevný marxista, ale sečtělý, intelektuálně brilantní, zcela akademického ražení, a perfektně ovládal tři jazyky: němčinu, francouzštinu a angličtinu. Že tento historik a mediavelista brzy sklouzl k dogmatu a na svém pracovišti, v Historickém ústavu ČSAV, pak neblaze proslul jako stalinský sekerník, jsem se měl dozvědět později. Stejně jako mnoho někdejších Gruzíncových vyznavačů utekl Graus v roce 1968, po příchodu Sovětů, z vlasti a zemřel více než dvě desetiletí později jako oblíbený profesor univerzity v Basileji.

Svůj k svému: Rychle jsem se úzce sblížil se dvěma spolužáky, kteří měli stejně jako já za rodnou řeč němčinu, smýšleli kosmopolitně a vyznávali toleranci. (Oba navíc ovládali další světové jazyky.) Herbert Roswit z Břeclavi, syn průmyslníka, kterého zavraždili nacisti, oduševnělý mladík s filosofickými sklony, ale zároveň horlivý sportovec (box, fotbal) platil v ročníku velmi brzo za primuse. Intelektuální vlohly Roberta Lindnera ze slovenské Krupiny, jehož ještě v roce 1943 odvedli jako takzvaného flakheftra k hitlerovskému wehrmachtu, byly praktičtěji zaměřené než Herbertovy, k jeho zálibám patřily světové dějiny, zeměpis a exotické jazyky. Velmi rychle jsme vytvořili nerozlučnou trojici, věděli jsme, že jsme outsideři, a že nás tudíž naše okolí spíš jen trpí. Patřila k nám ještě Herbertova přítelkyně z dětství a mláďdí Liesl Stangelová, která jako zázrakem přežila holokaust. Protože studovala germanistiku, měli jsme s ní trochu volnější vztahy, politicky ovšem rozhodně těsné.

NÁŠ KROUŽEK

K našemu kroužku se občas přidružili i někteří kolegové, kteří s námi zdolávali naše společné studijní úkoly a jimž jsme eo ipso mohli politicky důvěřovat, protože jak se zdálo, projevovali netotalitní postoje. Venkovskému Martinu Kontrovi, dobřáckému mládenci, byt snad poněkud omezených intelektuálních schopností, jsme pomáhali, protože si ho bezcitní spolužáci pro jeho relativně menší duševní vlohly často dobírali. Docela jiný byl syn bratislavského právníka Alexander Ivan, bystrý, obratný, plynně hovořící anglicky a ostře protikomunistický. Širší okolí našeho kroužku se ovšem drotilo, protože správa fakulty rozdělila studenty na skupiny po deseti, především proto, aby je mohla politicky kontrolovat. V těchto skupinách se probíraly studijní problémy, ba dokonce i skládaly zkoušky. S Kontrou se setkáme ještě později, Ivanova stopa zmizela. Až o několik desetiletí později jsem se dozvěděl, že Ivana – který očividně politicky obrátil – poslal režim s jakýmsi ožehavým úkolem jako tlumočnicka do angolské občanské války. Tam ho protikomunističtí povstalci několik let drželi v pralese a jenom náhodou vyvázl živý.

Herbert, Robert a Liesl chodívali často k nám domů, obývací pokoj, v němž jsem zároveň spal, se nám stal ničím nerušenou základnou. A nejen to: ačkoli měli má rodice jen velmi málo peněz, zvala matka často ke stolu i mé přátele, protože dovedla improvizovat a z ničeho kouznila lahodné pokrmy. Mezi ně patřil *hamis gulyás*, „falešný guláš“, v němž bylo všechno až

na maso a na němž jsme si vždycky pochutnali. Bývaly zeleninové polévky, podávaly se i nejlepší vídeňské moučnický (u nichž se jako problém, s nímž si však maminka poradila, projevil nedostatek cukru).

Na fakultě se člověk povšechně setkával se smíšenou společností. Jednou mi jistý spolužák nadšeně nabízel *Protokoly sionských mudrců*, abych lépe porozuměl záhadě našeho světa; po několika sklenkách slivovice se pár spolužáků ve studentské krčmě zdravilo fašistickým pozdravem. Hrozby vyvstávaly i mezi profesory: Jako „rectora magnifica“ komunisté dosadili mladého profesora Karola Rebra, znalce církevního práva, který ze svého oboru rychle přesedlal k oportunističtějšímu marxistickému výkladu státu, práva a společnosti. Že Rebro skutečně díky fašistickému stipendiu studoval v Mussoliniho Itálii, jak se všeobecně říkalo, nemohu odpřisáhnout. Že přinejmenším v tónu jeho proslavů zaznívaly fašistické struny, je o to jistější, že jsem tyto nacionalistické žvásty slyšoval na vlastní uši. (Rebro se ovšem rychle rozkoukal v marxismu-leninismu a svou rétoriku aktualizoval.) Při postupné glajchšaltizaci naší akademické existence hrál coby „Decanus facultatis“ významnou roli profesor Štefan Luby. V hnědých dobách působil tentýž profesor civilního práva Luby jako učitel „arizačních kurzů“ a svou přednáškou „Arizace a právní akty s ní spojené“ poskytoval úvod do mechanismu organizovaného masového vraždění.

O minulosti tohoto muže jsem se dočetl v dokumentární knize, která vyšla počátkem roku 1949, ale prodávala se jen v jediném (židovském) knihkupectví, čili takřkajíc s vyloučením veřejnosti, a k tomu ještě za přemrštěnou cenu. Upozornil jsem na knižní novinku asistenta státního práva Karola Laca. S Lacem jsem vycházel opravdu dobře; protože – jak jsem se dozvěděl přes pět rohů – byl evangelík, nemohlo snad být o jeho protinacistickém postoji pochyb (to jsem si alespoň myslel). Protože jsem Lacovi vedl knihovnu semináře, knihu jsem zkrátka koupil, jako už jsem to udělal několikrát, a ukázal Lacovi místo inkriminující Lubyho. Asistent byl zděšen, ovšem nikoli z našeho děkana profesora Lubyho, nýbrž ze studenta Lamburga: Knihu prý pro knihovnu rozhodně nepořídí – a pokud už chci dokument za každou cenu knihovně semináře věnovat (touto nabídkou jsem reagoval na jeho odměňavý postoj), pak se v katalogu musím jmenovitě uvést jako dárcce. Což jsem také učinil – a nadále se asistentovi vyhýbal. Ten udělal v následujících letech kariéru. Pokud se nemýlím, po sovětské okupaci Československa, tedy po roce 1968, se za Husáka

stal na nějaký čas dokonce ministerským předsedou nebo tak něčím. Bolševismus zkrátka nebyl ideální školou charakteru.

ZÁKLADY TRÍDNÍHO BOJE

První „čistka“ mezi studenty přišla po semestrálních prázdninách v předjaří 1949. Museli jsme vyplnit „sociální dotazník“ a zodpovědět otázky, které na první pohled působily vcelku nevinně. S vyplněným dotazníkem jsme museli odevzdat i výkaz o studiu, ten nám po několika dnech vrátili – anebo také ne, což znamenalo vyloučení ze studia. Náš úzký kroužek přestál tuto první neakademickou prověrku bez následků. Zkrátka se výkazy o studiu vybíraly znovu, i tato epizoda pro nás proběhla hladce. Přitom jsme se ne vždy chovali přiměřeně totalitě, to jest nenápadně. Vzpomínám si na jednu příhodu: odehrála se v hodině ruštiny (měli jsme dvousemestrální lekce) a jejím hrdinou byl Robert Lindner. Náš učitel ruštiny, primitivní chlapík bez akademického zázemí jménem Subota (sobota), hodiny využíval, aby

„V Bratislavě probíhaly čistky v roce 1948 pomaleji než v Praze...“ Foto archiv.

nám vštípl poučky marxismu-leninismu, ruský i slovensky. Tak nám také vysvětlil vývoj lidstva – takřkajíc světové dějiny po gruzínsku –, přičemž ovšem opakovaně mluvil o „federalismu“, ačkoli měl očividně na mysli feudalismus.

Můj kamarád Robert projevil zvědavost: „Mluvil jste o otrokářské epoše. Toto historické období trvalo jistě celá tisíciletí, představuji si tak pět tisíc let, nebo dokonce víc. Je to tak správně?“ Subota: „To je jistě správně, i když se to nedá změřit přesně...“ „Následoval feudalismus, ten trval skoro tisíc let...“ „Ano, tak nějak.“ „Pak přišel na dobrých dvě stě let kapitalismus.“ Subota: „No ano, spíš míň. Nejvyšší dvě stě let, tedy záleží, jak kde.“ Robert: „Po kapitalismu následuje budování socialismu. Představuji si, že to zabere nejvyšší padesát let.“ Subota: „Možná i míň...“ Lindner: „A pak úplný komunismus. Jak dlouho ten potrvá?“

V posluchárně potlačovaný chichot. Subota zřejmě hru otázek pochopil až teď. „Vaše jméno, soudruhu?“ Bezprostřední následky se nedostavily. Ale dodnes jsem přesvědčen, že tato epizoda stála na počátku letitých potíží pozdějšího dělníka u stavby silnic JUDr. Roberta Lindnera.

První máj, svátek všech pracujících! Patřili jsme sice jen ke studentům, ale i my – budoucí dělníci ducha – jsme směli po boku dělníků manifestovat, demonstrovat za osvobození světového proletariátu a zpřímá, radostných srdcí a rozesmátých tváří defilovat kolem nejvyšších stranických a vládních hodnostářů a vzhlížet k našim vůdcům na tribuně... Fakulta se řadila na jedné z ulic nedaleko centra, čekání jsme si krátili neoficiálními skupinovými recitacemi („Sláva krásným ženám!“ „Raději políbit holku než zvládnout zkoušku!“) a konečně jsme mohli v pochodových deseti- a vícečlenných skupinách vykročit směrem Hlavní náměstí, Stalinovo náměstí (jak jinak by se mělo jmenovat!?). Tam stála tribuna a na ní soudruh Viliam Široký, který to navzdory maďarskému přízvuku ve své slovenštině dotáhl až na ústředního tajemníka Komunistické strany Slovenska. Místa za ním zaujali soudruzi Husák, Bacílek a několik dalších soudruhů tupých tváří.

Jak jsme se pochodově blížili ke komunistickým veličinám, náhle se vynořilo několik kožených bund a instruovaly nás, abychom před tribu-

nu začali provolávat hurá a přátelsky upřeli pohledy vpravo na soudruha Širokého. A už jsme byli u tribuny: Jako bychom se domluvili, zmlkli jsme a všichni jsme namísto vpravo zírali doleva, kde stáli diváci. Až na jednoho, protinacistického Čecha Jaroslava Chybu z našeho kruhu, obra, který nás všechny o hlavu převyšoval. Ten hleděl doprava, k Širokému, zvedl po fašistickou paži a zařval český národní – nacisty svého času zakázaný – pozdrav „Nazdar!“. Tento bezprostřední, a tím velkolepý akt odporu okolí okamžitě pochopilo, aplaudující diváci stejně tak jako kožené bundy, tajní policisté, kteří po nás hned vyrazili zpoza tribuny. Ve skrumáži lidí se nám – ne víc než dvěma tuctům provinilců – ovšem podařilo snadno uniknout.

(Kapitolu Pod Džugašviliho křídly z knihy R. Lamburga přeložila Veronika Dudková. O autorovi viz strana 9.)

POHLEDNICE Z BENÁTEK (II)

Scuola Spagnola a Scuola Levantine v Ghettu Vecchio

Benátky jsou jediným městem v Itálii, kde můžete najít kompletní židovské sídliště, které zůstalo téměř nezměněno od doby svého vzniku v 16. a 17. století. Je to natolik výjimečná památka, že kvůli ní byla na Canalle del Cannaregio zřízena i zvláštní zastávka vodního taxi. Navzdory tomu se cestovní průvodci příliš podrobně o ghettu a jeho památkách nezmiňují. My jsme se k židovským Benátkám vrátili v minulém čísle, kde autor popsál svou návštěvu v synagogách Ghetta Nuovo. V tomto čísle se věnujeme části zvané Ghetto Vecchio, kam se mohli od roku 1541 stěhovat Židé z Levanty a z Iberského poloostrova. Bylo mezi nimi mnoho marranů, kteří byli v polovině 16. století přijati do správy obce a dobročinných společností. Tato komunita, označovaná jako Ponentine (západní), se skládala ze španělských a portugalských Židů.

V polovině 16. století žilo v Benátkách 900 Židů, většinou obchodníků, kteří tvořili asi půl procenta obyvatel města. Díky imigraci a přirozenému růstu jejich počet vzrostl během příštích 80 let, v době „zlatého věku ghetta“, více než pětkrát. Židovské Benátky tehdy zažívaly intenzivní umělecký a intelektuální život a prosperitu, která výrazně kontrastuje s nejistými podmínkami života jejich obyvatel. Židé obchodovali v zámoří a vyváželi nejrůznější zboží jako sklo, ozdobné krystaly, zlaté šperky, nástěnné koberce, výšivky a knihy, drahokamy či antické gemy. Židovští lékaři, kteří směli studovat na univerzitě v Padově, byli vyhledáváni a někteří z nich později působili jako dvorní lékaři královny Francie, španělského královského dvora, nebo dokonce papeže Pavla III. Židovské hudební a taneční školy navštěvovali mnozí křesťané a židovští hudebníci byli zváni k oslavám do šlechtických paláců. Křesťanští vědci často spolupracovali se židovskými učiteli na překladech antických a arabských textů, zejména vzdělání a bohatí španělští Židé měli úzký kontakt s benátskými rodinami.

SCUOLA SPAGNOLA

Do Ghetta Vecchio je to z Ghetta Nuovo jen pár kroků: po můstku přes kanál Rio di Ghetto Nuovo. Ghetto Vecchio zaujímá větší podélný prostor, kterým prochází hlavní Strada Maestra, na kterou se napojují čtyři úzké uličky. Uprostřed na náměstí Campiello delle Scuole leží proti sobě obě jeho hlavní synagogy, které jsou větší

a výstavnější než synagogy v Ghetto Nuovo. První z nich, Scuola Spagnola (založená zřejmě v roce 1584), se díky přestavbě slavného benátského architekta Baldassareho Longheny (1635–1657) stala největší a nejokázalejší synagogou benátského ghetta. Jednoduchost exteriéru tu kontrastuje s nádherou vnitřního prostoru. Pod

Scuola Levantine a Scuola Spagnola. Foto archiv.

vysokým stropem, zdobeným plastickými řezbami, je vestavěná eliptická balustráda ženské galerie, přístupná vnějším schodištěm, která s mohutným lustrem uprostřed spojuje mistrovským scénografickým efektem všechny prvky interiéru, jednoho z nejpůsobivějších v Benátkách. Stříbrné lampy, nástěnné svícny a červené závěsy na oknech oddělených mramorovými pilastry dodávají prostoru téměř divadelní atmosféru a činí z něj výjimečný příklad benátské barokní architektury 17. století. Architektura bimy, vyvýšené o 7 stupňů, je vymezena dvěma mohutnými růžovými sloupy, postranními schodišti a apsidou (připomínající dvěma sloupy jeruzalémský Chrám a svojí ozdobnou korunou i Berniniho baldachýn v chrámu sv. Petra v Římě). Aron ha-kodeš s dvojicemi černých mramorových sloupů a zdvojeným tympanonem je uzavřen širokým oblou-

kem a korunován deskami Desatera. Synagoga, v níž se dodnes konají bohoslužby, není však pro turisty přístupná.

SCUOLA LEVANTINE

Druhá z velkých synagog, Scuola Levantine, byla založena po polovině 16. stol. a nově zbudována po roce 1683. Je nápadná plasticky členěným průčelím, dvěma portály v přízemí, vysokými obdélnými a oválnými okny a polygónální apsidou vysunutě bimy s mušlovou stříškou ve stylu *liagó* (slunečního balkonu benátských paláců), která vystupuje jako arkýř do hlavní ulice. V přízemí je vstupní předstíň s vchodem do jesívy Scuola Luzzatto a širokým dvouramenným mramorovým schodištěm k hlavnímu sálu synagogy v patře. Na její severní straně je ženská galerie, jejíž okna do hlavního sálu jsou opatřena vyklápěcí mechicou.

Nádherné vnitřní zařízení je připisováno již zmíněnému Baldassaremu Longhenovi a jeho žákům, kteří vytvořili sloupovou architekturu aron ha-kodeš z bílého a šedého mramoru a především monumentální vyřezávanou bimu se dvěma točitými schodišti a balustrádou po stranách, rámovanou dvěma mohutnými torčovanými sloupy, nesoucími baldachýn (inspirovaný nepochybně římským Berniniho baldachýnem se Šalomounovými sloupy). Bima na západní stěně je zvýšená o 12 stupňů (téměř 2 m) a je užívána nejen ke čtení Tóry, ale i přednesu modliteb kantorem, takže se jeho hlas nese podélným sálem vysoko nad hlavami souvěrců. Také strop má podobně monumentální plastickou vyřezávanou výzdobu jako bima, obojí je dílem jednoho z Longhenových žáků. Dnes je synagoga přístupná návštěvníkům Židovského muzea a užívána benátskou komunitou pro bohoslužby v zimním období.

V uličce proti synagoze Levantinců (Calle del Forno) je pekařství se starými kamny, dodnes prý užívanými při výrobě macesů. Nedaleko odtud na Strada Maestra byl nedávno obnoven starý midraš Leona da Modena, kde mladý Modena působil od jeho založení (1594) jako hlavní učitel více než 25 let (dnes je tu kancelář rabinátu). O kus dále na hlavní ulici sídlí midraš Vivante, založený v roce 1853.

KONEC ZLATÉHO VĚKU

Úpadek benátského ghetta začal koncem 17. století s hospodářským úpadkem republiky, který vyvolal protizidovské nálady. Během války s Turky 1714–18 mnozí židovští obchodníci ztratili svoje lodě a majetek. Mnohé zámožné rodiny se stěhovaly do svobodných přístavů na pobřeží a v benátském ghettu zůstávali hlavně ti

chudší. V důsledku zhoršujících se hospodářských podmínek byla židovská obec v roce 1737 nucena vyhlásit dokonce načas bankrot. Roku 1766 klesl počet obyvatel ghetta na 1700, daně však zůstávaly stejné. Postavení Židů také podstatně zhoršila roku 1777 nová restrikce, omezující jejich činnost na obchod se starým textem a použitým zbožím.

Během okupace Benátek Francouzi (1797) byla zrušena stará protižidovská omezení, zbořeny brány ghetta a tři Židé byli zvoleni do městské rady. Když však brzy nato Benátky na základě smlouvy z Campo Formio připadly Rakousku, ztratili Židé opět svobodu. Během revoluce 1848–49, kdy se vláda republiky vedená Danielem Maninem (dva ministři byli Židé) hrdinně bránila po celý rok rakouské okupaci, nabylí opět občanská práva. Ale jen načas: definitivně je získali až po připojení města k samostatnému království Itálie (1866). Z nejvýznamnějších benátských Židů v 19. století jmenujme alespoň ministra obchodu a financí republiky Isacca Pesara Maurogonata, historika Benátek Samuela Romanina a Luigiho Luzzattiho, který započal svoji politickou kariéru organizováním pomocné společnosti pro gondoliéry, poté působil v italském parlamentu a v roce 1910 se stal prvním židovským premiérem Itálie.

Před druhou světovou válkou žilo v Benátkách asi 2200 Židů (asi 1 % obyvatel města). Během války nacisté obsadili zdejší ghetto a od listopadu 1943 do srpna 1944 deportovali 205 osob do vyhlazovacích táborů; 1050 Židů nakonec v Benátkách válku přežilo. V následujících letech se jejich počet stále snižoval, v roce 1965 žilo v Benátkách 844 (0,2 %) souvěrců, dnes má zdejší židovská obec na 500 členů, z nichž 30 žije v bývalém ghettu. Přesto jsou zde činné hlavní instituce židovské obce, které tvoří spolu s Museo Ebraico, židovským knihkupectvím, starobincem s košer kuchyní, pekárnou a řeznictvím malé centrum židovského života.

ARNO PAŘÍK

Scuola Levantine – portál. Foto Jiří Daniček.

MUZEUM V KIBUCU GIVAT CHAJIM

Okolí Givat Chajim Ichud trochu připomíná krajinu Terezína: když minete telavivské mrakodrapy a opustíte rozpálenou dálnici, silnice se stáčí mezi zelená pole, zahradnictví a kibucy, které svým poklidem navozují náladu české vesnice. O zdejším památníku Bejt Terezin jsme v *Rch* psali několikrát, takže jen připomeňme, že po dlouhých přípravách vznikl v roce 1975. V kibucu Givat Chajim Ichud proto, že zde (a v sousedním Givat Chajim Meuchad) žilo poměrně značné množství lidí pocházejících ze střední Evropy, často bývalých terezínských vězňů a jejich rodin. Tehdejší záměr byl jasný: uchovávat památku terezínských obětí, připomínat kulturní a vzdělávací činnost v ghettu, učit o tom, co v rámci konečného řešení Terezin znamenal. BT byl také dlouhá léta jediným místem, kde mohli lidé získat informace o osudu svých příbuzných a blízkých, kteří byli v Terezíně vězněni. Na počátku 70. let, v době, kdy byla pražská originální kartotéka transportních záznamů v podstatě nedostupná, byly potají pořízeny kopie všech karet a převezeny do Izraele. V BT je poté uchovávali, časem pracně, s několikerou kontrolou a podle jednotných zásad pořídili jejich opisy, které na počátku 90. let vložili do počítače. Computerová podoba terezínské databáze vznikla v BT s pomocí na míru vytvořeného programu a díky obětavé práci řady dobrovolníků.

Dnešní poslání BT se od toho původního příliš neliší: zanikl sice „výsadní monopol“ na informace o terezínských vězňích (ty lze dnes získat i v databázi pražského Židovského muzea a databázi Institutu Terezínské iniciativy, jež je přístupná na adrese www.holocaust.cz), ale zůstává vzdělávací činnost a archiv, v němž jsou uchovávány jedinečné dokumenty přístupné badatelům, studentům a jejich učitelům z celého světa. „Zdejší archiv holokaustu je spolu s Památníkem Terezín, Jad vašem a Židovským muzeem v Praze jedním ze čtyř nejvýznamnějších archivů uchovávajících sbírky týkající se terezínského ghetta,“ říká o významu BT historik M. Frankl. „Považuji za důležité, že české instituce zabývající se Terezínem a holokaustem mají v Izraeli partnera, s nímž je možné spolupracovat,“ dodává.

LIGA TEREZÍN

Kromě stálé, před dvěma lety obnovené výstavy o historii terezínského ghetta, která se nachází v prostoru cihlového dvanáctihranu (připomínajícím materiálem a tvarem terezínskou pevnost) se

známou mozaikovou podlahou, zpodobňující plán města, je v současnosti v BT k vidění výstava věnovaná dětskému časopisu *Kamarád*. Vznikla na základě práce spisovatelky Ruth Bondyové na toto téma (hebrejská publikace *Říkali mu Kamarád*) a představuje dvaadvacet čísel původního časopisu, který v ghettu vytvářeli chlapi z Heimu A v Q 609. Do dnešního dne tyhle pestře ilustrované listy působí neuvěřitelně živě a vtipně. V sále *Kamaráda* se odehrávají dílny a semináře pro děti a studenty.

Nejčerstvěji byla otevřena výstava s názvem *Liga Terezín*. V úvodní části zachycuje na archivních snímcích činnost židovských sportovních organizací před válkou a významné židovské sportovce, poté se soustřeďuje na terezínskou fotbalovou ligu. Výstavní sál je řešen originálně: dominuje mu obraz Draždanských kasáren, který je namalován po celé čelní stěně – díky tomu jako by se návštěvník ocitl přímo na dvoře, kde se zápasy konaly. Jsou tu vystaveny dokumenty a předměty spojené s ligou: záznamy o výsledcích utkání, které tu s tichým souhlasem Němců probíhaly tři roky, originální vlajky, plakáty, popisy zápasů, fotografie z utkání. Na stěně čteme názvy terezínských týmů a z obrazovky na nás mluví pamětníci – paralelně k jejich vzpomínkám jsou promítány záběry z nacistického propagandistického filmu. I k této výstavě je připraven výukový program, jmenuje se *Hra byla náš život*.

Bejt Terezin neomráčí audiovizuálními efekty, ale působí tím, jak je autentický, jak neokázale se snaží v rámci takové zkušenosti, jakou byla genocida Židů, soustředit na to, co lidem v kritických podmínkách pomáhalo přežít: na hudbu, divadlo, dětskou tvorbu, v poslední době na sport. Je umístěn na okraji kibucu v nízkých stropných cihlových budovách; část lidí, kteří v něm pracují, zažila konečné řešení na vlastní kůži, řada dalších (včetně současného ředitele O. Bredy) náleží ke druhé generaci.

A když člověk nového vedoucího BT poslouchá, napadne ho, že Izrael je asi jediná země na světě, v níž někdo opustí americký Hewlett-Packard, aby pořádal akce pro muzeum holokaustu, a světový fotbalový kouč se objeví na vesnickém zápase. Je potěšitelné, že Bejt Terezin nabírá druhý dech a že svůj podíl na tom má i Česká republika.

am

(Kontakt: www.bterezin.org.il, k tématu viz též rozhovor na str. 6–7.)

IZRAEL NA PRANÝŘI

Česká média se připojila k oblíbenému sportu

Několik hodin poté, co izraelsí vojáci silou zastavili „humanitární“ konvoj šesti lodí a stovek „aktivistů“, kteří se snažili prolomit blokádu Gazy, komentoval incident *Český rozhlas 6* (31. 5.). „Teď přijde hysterická mezinárodní reakce... Pranýřování Izraele se stalo oblíbeným celosvětovým sportem. Svět sáhne bez váhání po každé příležitosti, aniž věnuje pozornost faktům nebo izraelské snaze o zajištění vlastní bezpečnosti... Okolnosti zadržení propalestinské flotily se vyjasní až v příštích dnech, ale Izrael rozhodně čekají těžké časy. Svět ví totiž už předem, které verzi událostí chce věřit.“

Autorka komentáře Lída Rakušanová měla pravdu. Možná ale neodhadla, že se – trochu nečekaně – k oblíbenému pranýřování Izraele připojí tentokrát i česká média, která dosud až na občasné výjimky mívala pro izraelskou situaci spíše pochopení. U některých listů se to dalo čekat a titulky z komunistických *Haló novin* (1. a 3. 6.) tu citujeme jen pro připomenutí éry, která skončila před dvaceti lety: „Další izraelský zločin. Hanba židovského státu. Izraelský ministr ocenil vrahy. Pirátské vraždění Izraele. Holokaust v Gaze“ atd. Překvapující byl ale nepřátelský a nevěcný tón článků v serióznějších médiích, hlavně v prvních dnech. Překvapily i texty, které deklarovaly sympatie k Izraeli, jako např. příspěvek L. Palaty v *Lidových novinách* (8. 6.). „Někdy i přítel udělá takovou chybu, že je těžké ho hájit,“ píše autor. „Bylo to horší než zločin, do nebe volající hloupost a amatérismus, na který byl člověk zvyklý tak od Rusů, ale ne od izraelských elitních jednotek...“

NÁŠ ČLOVĚK V KONVOJI

„Způsob, jakým informují a jak komentují akci s tzv. humanitárním konvojem do Gazy česká média, je pobuřující,“ povšiml si komentátor B. Doležal v článku „Mnichované v akci – Gaza,“ (LN, 6. 6.), z něhož stojí za to citovat více. „I objektivnější články v papírových novinách (např. Zbyňka Petrářka v pátečních LN) jsou posedlé ‚vyvažováním‘: na jedné straně ti, co Izrael ‚velebí‘, na druhé ti, co ho ‚zatracují‘, uprostřed pan Petrářek. Musím se přiznat, že patřím k menšině, která s izraelským stanoviskem naprosto souhlasí: protože jsou situace, kdy je třeba poslouchat evangelia: Vaše řeč budí ano ano, ne ne...“

Pan Petrářek se staví nad věc: „Jak to, že elitní jednotka nevěděla, do čeho jde?“

Stejně se můžeme ptát: jak to, že Američané před Pearl Harborem nevěděli, o co jde? Konvoj se deklaroval jako nevinná mírová akce, když chtěli izraelsí vojáci vstoupit na palubu, aby loď prohlédli a eskortovali mimo zónu blokády, pokusili se je ‚míroví aktivisté‘, garantování organizací Free Gaza a (mj. i) Českou televizí, povražditi. Předtím padaly odporné žvásty jako ‚vraťte se do Osvětlení‘. Všechno je zdokumentováno na internetu...

Konvoj organizovala víc než podezřelá organizace IHH s vazbami na Al-Kajdá, podporovaná islamistickým režimem v Turecku. Cíl byl prorazit blokádu a nadělat při tom co nejvíce krávu, však on se už někdo ve světě dojmě. Skupina Free Gaza dělala překabáteným teroristům, nejspíš z blbosti, jak to v Evropě chodí, křoví. Významnou část křoví představovali novináři, mj. z ČT. Reportér Zavádil prohlásil, že nevěděl nic o tureckých organizátorech konvoje a oslovili ho organizátoři v Bruselu. Já bych se tím nechlubil. A kameraman Líněk řekl bezelstně: ‚Bylo nám řečeno, že je tu spousta novinářů, časem během plavby jsme dostávali stále víc pocit, že jsou propalestinští, že nemají neutralitu, kterou má normálně novinář mít. Bylo cítit, že jsou hodně protiizraelsí.‘ Kdyby se vypisovala soutěž o Chamberlainův deštník, měli by oba pánové naději na solidní umístění...

Pokud jde o ohlasy z Izraele, otiskují české noviny takřka výlučně ty, které Izrael kritizují... Izrael je teď úplně sám... Je na tom ještě hůře než ČSR v roce 1938. ČSR měla jistě spoustu chyb. Ale to nebyl důvod dohodnout se na její faktické likvidaci s lidožrouty, zvlášť když ulízaní diplomati ze Západu měli být hned druzí na talíři. Naše historické zážitky by nás měly vést nikoli k ‚neutralitě‘, ale k solidaritě s Izraelem.“

Avantýra novinářů z *České televize* přispěla k nekvalitnímu, nevěcnému a zkruslenému zpravodajství o aféře. O etice redaktorů ČT psal v LN (14. 6.) také O. Neff: „Jakmile expert Zavádil vstoupil na loď, ztratil status nezávislého novináře a stal se prostě provokátorem... Je šilené a nebezpečné, že si V. Petrov [z ČT] troufne napsat: ‚Postavení novináře je v demokratickém světě respektováno a v izraelské vazbě se tak nedělo.‘ Samozřejmě že se tak nedělo. P. Zavádil se zúčastnil podniku, který měl rysy válečné akce, a bylo s ním zacházeno jako se zajatcem, nikoli

s novinářem... Měl velké štěstí, že padl do rukou demokratické armády. Kdyby tomu bylo naopak, kdyby si ho vyhlédl třeba Hamás jako oběť, mohl by hnít někde v díře rok, dva, tři. Mohl by dopadnout i hůř, tak například novináři Danielu Pearlovi islamisté uřízli hlavu... V. Petrov píše, že izraelsí vojáci si tak počínali i v době, kdy už byla jejich žurnalistická identita, tj. identita stavící je mimo konflikt, ‚známa‘. Ta dvě písmena ‚tj.‘ jsou absolutně nemístná. Tady není žádné ‚to jest‘. Zavádil nebyl mimo konflikt, on se zúčastnil konfliktu, svou přítomností podpořil jednu stranu konfliktu...“

VODÍ NOVINÁŘE ZA NOS

Je třeba přiznat, že se česká média většinou s postupem času zčásti zklidnila. K těm, která si zachovala odstup a střídmost od počátku, patří především internetové noviny *Neviditelný pes*, jež přinášely mj. analýzy G. Zbavitelové (např. 6. 6. a 11. 6.). Zajímavě psal i J. Fingerland v *Mladé frontě Dnes* (už 3. 6.): „A tak vidíme, jak se znovu opakuje stejná situace. Izrael se nechává vlákat do situací, z nichž před světem vyjde jako tupý golem... Budeme-li analyzovat situace z posledních let, prakticky pokaždé uvidíme, že šlo o dobře připravenou lečku, v níž odpůrcům Izraele přišly vhod oběti i na palestinské straně, nebo přinejmenším šlo o dobře zvládnutou propagandu.“

Tě se vždy dostatečně dlouho – to znamená alespoň první den nebo dva, kdy pracují emoce – dařilo vodit zahraniční novináře za nos. Ti navíc vždy bez zaváhání opakovali, co jim bylo řečeno... Dodatečné opravy na základě prokázaných faktů nebo uvedení událostí do jiného kontextu už obvykle nikoho nezajímaly.“

O PALESTINU NEJDE

Pozoruhodný pohled na celý incident zaznamenal týdeník *Respekt* (24) v článku Josefa Joffeho „Turecko hraje novou hru“, přetištěném z *Financial Times*. „Izrael si musí uvědomit to, co už si měl uvědomit po válce v Libanonu v roce 2006 a válce v Gaze v roce 2009: jeho nepřítel si zabíjení civilistů vysloveně přeje. Amerika musí pochopit, že skutečný zápas probíhá mezi ní, Tureckem a Íránem. ... Teror v Pákistánu, Iráku, Turecku a Afghánistánu nemá za cíl vykořenit židovské osídlení. Turecko a Írán nesoupeří o kontrolu území proto, aby usilovaly o řešení izraelsko-palestinského konfliktu. Palestina s tím vším nemá co dělat, sdílí však tragický osud s Izraelem. Kdykoli začnou tyto dva národy spolu mluvit, někdo nastaví past nebo odpálí bombu.“ (tp)

MLÁDÍ V BÖHMEN UND MÄHREN

Z nedávno publikované knihy Praha ohrožená 1939–1945 jsme v minulém čísle přinesli ukázkou a s jejím autorem, germanistou a překladatelem Peterem Demetzem, i obsáhlý rozhovor. Pokud se tedy pokusím k Praze ohrožené ještě něco dodat, pak je důvodem snaha poukázat na další, v ukázkě ani v interview nenaznačené vlastnosti textu, který je rozhodně dobré si přečíst.

BÖHMEN UND MÄHREN

O budoucí podobě poválečného Československa se rozhodovalo v letech 1945–1948 a období protektorátu se stalo brzy předmětem nejrůznějších ideologických interpretací, které měly podpořit politické a mocenské cíle. Důsledkem byla například marginalizace nekomunistického odboje, bagatelizování postojů komunistů v roce 1939, kdy Německo a SSSR podepsaly pakt o neútočení, nebo účelové kriminalizování celé řady osob, které se během okupace i Pražského povstání chovaly statečně nebo přinejmenším slušně. Máme k dispozici celou řadu svědectví, historických analýz i beletristických prací, jež se tomuto období věnují, a mnohé z nich mají nespornou kvalitu. Přesto však je obecné povědomí o tom, co byl Protektorát Čechy a Morava, jak fungoval politicky, hospodářsky, a zejména jak žili a jak se chovali jeho obyvatelé, jaké měli možnosti, postoje, představy a naděje, zkrácené či alespoň hodně rozostřené.

Příčin je celá řada. Jednou z hlavních je zdánlivá přehlednost a až černobílá jednoznačnost vlastního zadání. Na jedné straně němečtí nacisté, gestapo a násilí a jejich pomahači ze Sudet, na straně druhé oběti, přepadené a násilím připravené o samostatnost, svobodu a normální každodenní život. Ne že by tomu v podstatě tak nebylo, ale tam, kde se tenhle přístup mechanicky aplikuje na individuální osoby, přestává fungovat a má tendenci přetvářet jedinečné lidské osudy na schémata a vzorce. Výsledkem jsou generalizace všeho druhu, které, i když pominou politicko-ideologické konstelace, pro které byly vyrobeny a hlášány, přežívají dál a stávají se součástí, pokud ne docela základem, tzv. obecného povědomí. Znájí je nazpaměť všichni, kdo absolvovali školní docházku či studia po roce 1948.

VÝJIMKY Z PRAVIDLA

Autoři, kteří se v protektorátním období věnují osudu Židů, logicky upírají pozornost zejména na období 1939–1943, na jehož konci je naprostá část osob, spadajících

pod norimberské zákony, odtransportována do Terezína či do jiných koncentračních táborů. Česká historiografie vidí dané období z hlediska situace, potřeb a perspektiv českého národa, zatímco němečtí historici, zase celkem logicky, akcentují a analyzují skutečnost a okolnosti odsunu, nebo jak se převážně uvádí v německých pramenech, vyhnání českých Němců z území poválečného Československa. Práce a texty se jistě liší větší či menší mírou objektivnosti, ale pozice, ze kterých jsou psány, se v nich nutně projevit musí.

Ale jako ve všech podobných případech i zde existují výjimky z pravidla. Existují lidé, kteří jednoznačně nepatří nikam,

nebo, jinak řečeno, patří do více skupin současně. Jejich osudy se odehrávají na pomezí, v šedých zónách, za okolností a daností, které jim dávají možnost vidět skutečnost z více perspektiv současně a neumožňují jim řešit podstatné věci pouhou identifikací s nějakou velkou skupinou či postojem. Už (ale nejen) proto, že je ti větší hráči nechtějí nebo jim nedůvěřují.

A to je i případ Petera Demetze a jeho knihy. Na autora, narozeného v Praze v roce 1922, se jako na polovičního Žida v protektorátu vztahovala řada protizidovských opatření (ale ne úplně všechna). Jeho mateřským jazykem byla němčina a otec, se kterým se matka nechala rozvést několik let před válkou, měl německé doklady. Až do podzimu roku 1944, kdy byl odsunut do pracovního tábora pro mišence, pracoval v pražském knihkupectví, kde mu otec našel místo. Žil ve městě, z něhož se pomalu vytráceli židovští příbuzní a ve kterém jed-

noho dne doprovodil babičku a o něco později i matku do Veletržního paláce v Holešovicích na cestě do Terezína (odkud se už nevrátily). Měl tu své přátele, s nimiž sdílel literární pokusy, otce, který se jim všem snažil trochu pomáhat, i svou lásku, „dívku se sametovou stužkou“. Píše o tom: „Musím říct, že k tomu, abych se zamiloval do Němky, jsem si nevybral zrovna nejpříhodnější dobu...“ Jenže on a spousta lidí kolem si dobu, která nebyla příhodná ani pro spoustu jiných věcí, nevybrali; narodili se do ní, a pokud to šlo, snažili se v ní žít.

DVA PŘÍBĚHY

S odstupem více než šedesáti let, po dlouhém životě stráveném po roce 1948 v Německu a ještě více ve Spojených státech, vypráví profesor Demetz dva příběhy, které se splétají v jeden: příběh Protektorátu Čechy a Morava a příběh svého mládí. Koncept knihy, členěné do čtyř částí (Počátek okupace; Počáteční roky protektorátu 1939–1941; Odboj a represe a Konec protektorátu), je založen na střídání kapitol zachycujících obecnou historii s kapitoly, které se týkají rodičů, školy, přátel a přátelství i lásky a lásek. Je pozoruhodné, jak dokáže Demetz obojí skloubit v celek, který se doplňuje, svým způsobem komentuje a postupně vytváří obraz doby a konkrétních lidských životů, který je prost neduhů generalizace a ideologických i literárních floskulí, o nichž byla výše řeč. Jistě má na tom svou zásluhu autorova schopnost myslet jasně a přesně, textu nechybí humor ani ironie – a přitom postihuje tíživou atmosféru i tragiku událostí.

Je to pozoruhodná věc. Více než osmdesátiletý autor napsal o svém mládí v Praze a o jednom z nejhorších období evropské historie knihu, ve které je mládí přímo fyzicky přítomné, a proto mám za to, že by ji mládí lidé měli číst. Dozvědí se tu hodně užitečných věcí. V historických pasážích si doplní mezery z hodin dějepisu a zjistí, že ani v době, kdy dobro a zlo byly od sebe ostře odděleny, to nemusí být zcela jednoduché (ale zase ani tak kardinálně složité) přidat se na správnou stranu nebo alespoň se chovat slušně. V těch osobních pasážích, opět mimo jiné, nelze neobdivovat to, co bych nazval autorovou pozitivní vitalitou, vůlí k životu. Ta nespočívá ve snaze přežít za každou cenu, ale v klidné jistotě, že lidský život nelze znehodnotit, pokud k tomu člověk sám nedá souhlas.

JÍŘÍ DANÍČEK

(Peter Demetz: *Praha ohrožená 1939–1945*. Z angličtiny přeložil Šimon Pellar. Vydalo nakladatelství Mladá fronta, Praha 2010, 416, stran, pevná vazba, fotografická příloha. Doporučená cena 399 Kč.)

VÝBUCH SOPKY THÉRY ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Na otázku: „V ghettu jste zažil něco, o čem vaši spolužáci neměli tušení. Nevylučovalo vás to po válce z kolektivu?“ řekl mj. spisovatel Ivan Klíma v rozhovoru pro Pátek, magazín Lidových novin (18. 6.) „Brzy jsem se toho pocitu zbavil, protože jsem pochopil, že moje zkušenosti z války spolužáky vůbec nezajímají. A že bych měl mít mezi nimi nějaké výhody, byla taky absolutně mylná představa. Takže jsem se snažil přizpůsobit spíše já jim.“ ■ Mladá fronta Dnes (18. 6.) zaznamenala, že na několika místech v Ostravě byly uloženy „pamětní kameny“ s mosaznými destičkami, které připomínají jména obětí holokaustu. ■ Pod titulkem „Zmizelý svět židovské čtvrti“ připomíná Znojemský deník (18. 6.) chystanou premiéru „divadelně-hudebního projektu nazvaného Do Židů“, jímž autoři v bývalém velkoskladu potravin (dnes klub Rarach) chtějí připomenout bývalou židovskou čtvrť v – od Znojma tolik vzdálené – Libni. ■ Deník Právo zaznamenal, že v Českém Těšíně „vzkřísili kavárnu Avion“, která kdysi „patřila Židům“, nesmí se však už z nějakého důvodu jmenovat jako dřív: dnes je to Noiva. ■ Pod titulkem „Od Elvise po Boba Dylana“ přinesl časopis Ekonom (24. 6.) portrét slavného amerického impresária Jerryho Weinrauba. ■ Na přelomu května a června se všechna česká média zabývala aférou kolem zadržených tureckých lodí s „humanitární pomocí“ pro Gazu. ■ Portrét Juraje Herze přinesl týdeník Reflex (24. 6.); známý režisér tu mj. vzpomíná, že mu komunisté dovolili natočit film „Zastihla mě noc“ (1985) odehrávající se zčásti v Majdanku, ale nesměl se tam „objevit žádný Žid“. Herz tvrdí, že od něj S. Spielberg v „Schindlerově seznamu“ okopíroval doslova jednu scénu; neměl však prý peníze na to, aby se s ním soudil. ■ Týdeník Nové Přibramsko (4. 6.) referoval o tom, že byla v Lipníku nad Bečvou odhalena kovová plastika na paměť obětem holokaustu; plastika je umístěna u synagogy a odhalení se zúčastnil „poslední Žid z Lipníku“, který přežil šoa. ■ Pod titulkem „Zpěvačka Mor Karbasi je krása a vášnivý hlas“ píše Moravskoslezský deník (3. 6.) o umělkyni, jejíž „textům sice nikdo nerozumí, ale o to víc do nich vkládá velké emoce a přesvědčivost“, cosi, co Saint-Exupéry nazval „silou stromu, která osvobozuje z vězení skal“. ■ Média bulvární a serióznější věnovala pozornost tragickému úmrtí zpěvačka a skladatele Petra Muka, který na počátku devadesátých let založil populární skupinu Shalom, v níž podle týdeníku Reflex (3. 6.)

„dával na odiv své tehdy značně exaltované židovství“, avšak „než bys řekl žid, Shalom se omrzl fanouškům“, pro něj beztak „Davidova hvězda byla pouze módní doplněk na černém oblečení (často velmi nepraktický při střetu s antisemitsky naladěnými spoluobčany)“. ■ Podle bulvárního Blesku (5. 6.) P. Muk k judaismu „inklinoval už v mládí, ale nekonvertoval, protože velkou část pracovních aktivit měl po sobotách“. Pohřbili ho však „podle židovského rituálu“ v „katolickém kostele“ a na „křesťanském hřbitově“. Spisovatel A. Lustig vysvětlil Blesku zajímavě, proč si Mukova vdova vzala k černému oblečení bílou šálu. „To je talit, náboženský šál, který zasluhuje velké úcty. Za války v Osvětimi nás nacisté nutili z něho šít podvlékačky, chtěli ho znesvětit, zbavit jeho posvátné síly.“ ■ Hospodářské noviny (8. 6.) soudí, že největší sopečnou erupcí za dobu trvání naší civilizace byl výbuch sopky Théry v Egejském moři někdy mezi lety 1627–1620 př. o. l.; „nechybí ani názor“, že „deset ran, které předcházely exodu Židů z Egypta, souviselo právě s erupcí Théry“. Velké erupce prý stály i „za pádem civilizací“. ■ Pod titulkem „Devátáci viděli Mauthausen“ referoval Strakonický deník (5. 6.) o zájezdu a zážitcích žáků Základní školy Komenského v Blatné. Nelíbilo se jim mj., že okolí bylo příliš parkově upravené jako někde v „Chorvatsku“. ■ Zdravotnické noviny (21. 6.) přinesly obsáhlý rozhovor s lékařem Dmitrijem Slonimem, jedním ze zakladatelů české virologie, který žije v Blatné. ■ Břeclavský deník (19. 6.) otiskl městskou pověst o Židu Kuffnerovi, který se nechtěl ze své fabriky dívat na boží muka a nechal je zbourat. Od té doby „každého dne v pravé poledne začaly náhle po jeho kancelářích poletovat úřední papíry a vše, co nebylo upevněno“... „Čím to je? rozumoval Kuffner“, až mu úředníci poradili, aby nechal znovu boží muka postavit. Nařídil to s „těžkým srdcem“, ale pak měl pokoj. ■ Rozhovor se spisovatelem Petrem Demetzem přinesly LN (29. 5.). ■ Obsáhlý rozhovor se skladatelem a dirigentem Peterem Breinrem, „o hudbě, židovství a o tom, proč odešel ze Slovenska“, publikoval týdeník Respekt (31. 5.) ■ Pod titulkem „Tři mušketýři po slovensku“ přinesly LN (5. 6.) recenzi českého překladu románu Pavla Rankova „Stalo se prvního září“. ■ Krátce o vývoji židovského obchodu a řemesel v Rousínově poreferoval Vyškovské noviny (11. 6.) ■ Podle Brněnského deníku (26. 5.) „Brno bude mít rabína. Po třech letech“ (tp)

VOLBY 2010

Letošním volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, které se uskutečnily 28.–29. května, předcházely dvě události, které se na jejich překvapivém výsledku zřejmě podstatně podepsaly: vyslovení nedůvěry vládě M. Topolánka (ODS) na jaře 2009 a zrušení termínu parlamentních voleb na podzim téhož roku. Obojí se odehrálo v režii ČSSD a za obojím byla jednoznačná snaha snížit šance konkurentů, především ODS, v blížících se volbách. Že zejména v prvním případě byla snížena vážnost a důvěryhodnost České republiky, která v té době předsedala Evropské unii, a poškozena i pozice nově přijatých členů EU, to ČSSD nezajímalo. Během razantní a konfrontační předvolební kampaně předsedla zejména sama sebe, že volby s velkým náskokem vyhraje. ODS si tak jistá nebyla, na poslední chvíli odvolala svého předsedu a naznačovala, že po úspěšných volbách přijdou další změny.

Zatímco se oba budoucí vítězové voleb věnovali vzájemnému napadání, objevili se noví aktéři: TOP 09 s Karlem Schwarzenbergem a M. Kalouskem v čele a Věci veřejné, které převzal a od komunální politiky do parlamentu nasměroval Radek John, bývalý redaktor televize Nova.

Výsledek překvapil všechny: voliče, partaje, novináře i odborníky analytiky. Sociální demokracie vyhrála, ale také vítězství (22,08 %) si nepředstavovala ani v nejhrošším snu. Přišla o jakoukoli šanci sestavit vládu a její předseda Jiří Paroubek bezprostředně po vyhlášení výsledku odstoupil. ODS získala 20,22 % a vyměnila předsedu jen proto, že to už krátce před volbami udělala. TOP 09 dostala neuvěřitelných 16,7 % (v Praze dokonce 27,27) a VV 10,8 %. Komunisté, o kterých ČSSD uvažovala jako o možných partnerech, jsou s 11,27 % zcela mimo hru. Vládu sestavuje (a na 99 % sestaví) ODS, TOP 09 a VV. Výsledek voleb je vnímán jako odmítnutí dosavadní politické praxe, určované především partikulárními a partajními zájmy.

Na klasičtí otázky: „Je to dobré pro Židy?“ existuje dvojitá odpověď. První připouští opatrný optimismus: povolební změny by nutně nemusely podléhat pravidlu, které říká, že každá změna je vždycky k horšímu. V druhém případě je to přehlednější. Ministrem zahraničí se nestane sociální demokrat Lubomír Zaorálek, který se jako stínový ministr vyjadřoval v neprospekch Státu Izrael rethorikou těch nejhrošších levičáků z EU, bývalého ministra zahraničí Jana Kavana nevyjímaje. Pro pokračování dosavadní pozitivní politiky ČR vůči Izraeli je to dobrá zpráva. jd

IZRAEL: Bitva s flotilou

Věřili byste, že uplyne už deset let od izraelsko-palestinského jednání v americkém Camp Davidu? Ano, už červenec 2000 měl přinést dohodu o „definitivním uspořádání“, prostě o vzájemném uznání a mírovém soužití dvou států – židovského a arabského – ve Svaté zemi. Už už byla na spadnutí, už už bylo podepsáno předání drtivé většiny Západního břehu Jordánu i rozdělení Jeruzaléma, aby se stal metropolí dvou států, a přesto palestinská delegace couvla. „Považuji vás osobně zodpovědného za krach tohoto summitu,“ řekl 25. července americký prezident Clinton palestinskému vyjednavaci Kurájovi. Na nynějším výročí není nejzajímavější to, že už deset let mohl fungovat palestinský stát, ale spíše to, že už deset let spolu špičky Izraele a Palestiny nejednají.

Působí až tragikomicky, že čím více se skloňuje výraz „řešení v podobě dvou států“, čím více na ně přistupují izraelské elity včetně premiéra Netanjahua, tím méně se svět diví tomu, že Palestinci přímá jednání s Izraelem odmítají. I Barack Obama sice trvá na jednání palestinské reprezentace s Izraelem, ale pouze na jednání nepřímém. Ale jaký smysl má zapřísahat se „řešením v podobě dvou států“ a chystat pro ně detailní podmínky, když se sami jeho aktéři odmítají přímo setkat?

Tohle by si před deseti lety zřejmě nikdo nepomyslel, nicméně výročí bylo už předem převálcováno drsnou aktualitou. Tři roky trvající blokádu Gazy (kterou praktikují Izrael a Egypt od doby, kdy Gazu ovládli teroristé Hamásu) se pokusila prorazit mezinárodní flotila šesti lodí vyslaných tureckou islamistickou organizací IHH (Nadace pro lidská práva, svobodu a humanitární pomoc). Izraelští vojáci lodě na moři před Gazou zadrželi, ale když je „míroví aktivisté“, vyzbrojení tyčemi, páčkami, sekerami a noži napadli, zaskočení Izraelci se bránili střelbou a deset z militantů zabili.

NECHALI SE ZASKOČIT

Výsledek? Izrael je opět v roli agresora. Zabíjí humanitáře! To je cejch, který se neodpouští. Pak už jen málokoho zajímá, že v čele těch „humanitářů“ stáli trénovaní bijci. Proč s tím izraelský vojáci nepočítali a nechali se překvapit jejich útokem? To je zásadní otázka, ale už ji přebily jiné. Izrael, aby ukázal vstřícnost ve světové bitvě o image, trochu uvolnil pozemní blokádu Gazy (namísto seznamu povolených položek uplatňuje seznam položek zakázaných). Nepůsobí to jako kapitulace?

Izrael se ocitl v jedné z nejnejpříjemnějších situací. Už vícekrát zadržel v mezinárodních vodách lodě s nákladem zbraní a výbušnin, většinou z Íránu, pro Gazu. Nejznámějšími případy byly loď Karine A (3. ledna 2002) a Francop (4. listopadu 2009). Vždy to proběhlo hladce, v případě Karine A dokonce na základě informací od CIA, lodě byly eskortovány do Ašdodu a v tamním přístavu byly zabavené zbraně vystaveny pro zahraniční diplomaty a fotografy. Izrael z toho vždy vyšel jako morální vítěz. Po zadržení Karine A dokonce CIA označila Arafáta za přímo odpovědného za pašování zbraní. Jenže v případě flotily šesti lodí z 31. května 2010, lodí, které ani nevezly nebezpečný náklad a spíše sloužily coby jakýsi pilotní projekt k proražení blokády Gazy, to bylo jinak.

Izrael předem věděl, že flotila, která se poskládala na Kypru, vyráží směrem do Gazy. Už před třemi lety vyhlásil, že blokáda Gazy coby dějiště konfliktu zasahuje i do mezinárodních vod. Ale když lodě

Turecká loď Mavi Marmara vyplouvá z Istanbulu. Foto archiv.

odmítly na megafonovou výzvu zastavit a izraelský vojáci – podle serveru Ynet „elitní jednotka Šajetet 13“ – dorazili pomocí vrtulníků na jejich paluby, chytili se do nastražené pasti.

MEZI FIAKEM A PIRÁTSTVÍM

Podle plánu měli vojáci obsadit kapitánské můstky a ujmout se řízení lodí. V pěti případech to tak i dopadlo, ale na vlnkové lodi Mavi Marmara narazili na organizovaný boj. Lanu prvního výsadbku „humanitárci“ přivázali k anténě, aby tak strhli vrtulník. Další se vrhli s tyčemi, páčkami, sekerami a noži na vojáky. „Když jsem slanil na palubu, okamžitě mě napadli,“ líčil deníku *The Jerusalem Post* seržant S.,

„byli to nepochybně teroristé s vražednou ráží v očích.“

Smůla vojáků spočívala v tom, že jejich výzbroj tvořily paintbalové pušky, používané na rozhánění demonstrací, ale zcela neúčinné na rozvášněné militanty. Vojáci měli i pistole, ale dostali rozkaz, že ty mohou použít pouze v případě bezprostředního ohrožení vlastních životů. Jenže v okamžiku, kdy zjistili, že jejich životy jsou skutečně ohroženy, pistole už sotva stačili použít, v horších případech jimi byli sami postřeleni. Seržant S. popisuje zranění tří členů svého komanda – jeden s prostřeleným žaludkem, druhý s prostřeleným kolenem, třetí s lebkou proraženou železnou tyčí.

Podle deníku *Ha'arec* se „humanitárci“ pokusili tři izraelské vojáky zmlácené do bezvědomí zajmout – odvěkli je do kabin, kde se však vojáci po pár minutách probrali a dostali se ke svým. Teprve po půl hodině bojů ovládlo komando Šajetet 13 kapitánský můstek lodi Mavi Marmara.

Proč se nechali Izraelci tak zaskočit? Server Ynet uvádí dvě hlavní chyby v plánování operace. Zprvce to byl předpoklad, že na lodi jsou skutečně političtí aktivisté

a humanitárci, kteří touží po politické provokaci, ale neuchýlí se k násilí. Proto tam bylo vysláno jen asi deset vojáků, což nestačilo k účinnému odporu. Zadruhé těmto vojákům velitelé nezdůraznili, co je na palubě může čekat. Kdyby jim poskytli relevantní informace, vojáci by použili třeba slzný plyn.

Na příběhu zadržení flotily pro Gazu není nic, čím by se kdokoli mohl chlubit. Hlavní problém spočívá ale v tom, jak je ten příběh vnímán tam a onam. Podle *Ha'arecu* ho Izrael považuje za fiasko, zatímco cizina za pirátství. Když už panuje takové zmatení, jak by mohlo někomu ve světě vadit, že Palestinci odmítají přímé jednání s Izraelem? **ZBYNĚK PETRÁČEK**

Kalendárium

Před **750 lety**, roku **1260**, zemřel ve Vídni rabi **JICCHAK BEN MOŠE**, zvaný **OR ZARUA**, nejvýznamnější z hebrejských autorů, kteří působili v českých zemích ve 13. století. Narodil se zřejmě v Čechách (pravděpodobně roku **1180**, tedy před **830 lety**). Studoval na ješivách ve Francii a v Porýní, byl rabínem v Řeznu a Würzburgu, odkud po pogromech, jež tu zažil, přišel do Prahy, kde, zdá se, vedl ješivu. Když se Rakousko dostalo pod moc českého krále, přešel se skupinou dvorských úředníků do Vídně. Jeho nejvýznamnější dílo, po němž získal své přízvisko (*Or zarua*, hebr. Zaseté světlo), vzniklo někdy na počátku panování Přemysla Otakara II. Podle Romana Jakobsona jde o „jedinečnou encyklopedii židovského života v první polovině 13. století“, která měla „pozoruhodný vliv na souvěkou židovskou mysl“ a byla hojně napodobována v Německu, Itálii aj. Je rovněž velmi důležitým pramenem pro poznání historie česko-německých a česko-židovských vztahů své doby a navíc má – překvapivě – základní význam pro studium lexikálních i gramatických počátků českého jazyka.

Středověcí aškenázští učenci, kteří psali hebrejsky, museli počítat s tím, že běžný židovský čtenář už mnohým hebrejským výrazům nerozumí, a vypomáhali si proto – zvláště tam, kde jim záleželo na jasném a srozumitelném výkladu obtížných biblických a talmudských slov – výrazem či slovním spojením známým z domácího jazyka – tzv. *glosou*. Praxi glosování v domácím jazyce zavedli francouzští talmudisté a znali ji a užívali také učitelé Jicchaka Or Zaruy. Podle Jakobsona jsou glosy v díle hebrejských autorů 11.–13. století (např. Jicchakova předchůdce, rabího Abrahama Chládka, autora spisu *Arugat ha bosem*, Trocha balzámu) „nanejvýš vzácnými doklady“ češtiny, která do ostatního domácího písemnictví pronikala významněji až na sklonku 13. věku, a patří tedy „mezi nejstarší památky češtiny“. Většina slov zachycených v glosách je totiž doložena v českém písemnictví značně později, některá jsou známa jen z nářečí, jiná v češtině vymizela vůbec, ale žijí v jiných západoslovanských jazycích. Or Zaruoovy glosy představují soubor českých názvů pro různé předměty materiální kul-

tury (motyka, jagodi, pata, pijavica, metla, jelito, ugli, mydlo, bilidlo, mošt, prut, ledvijna, gnoj, lopata, loket, leto, nogavice, makovica, myška, veš, deska, vlkodlak apod.).

Před **20 lety**, v **červenci 1990**, vyšel *Věstník židovských náboženských obcí v českých zemích a na Slovensku* v nové grafické úpravě a pod novým názvem *Roš chodeš* (hebrejsky doslova „hlava měsíce“, tj. novoluní; v biblických časech byl první den nového měsíce slaven jako menší svátek). V podtitulu měsíčníku zůstal dodnes zachován jen trochu pozměněný název, který časopis nesl od poloviny 50. let. Před tím se od října 1945 jmenoval *Věstník židovské obce nábo-*

ženské v Praze a názvem i působností navazoval na časopis, který vycházel v Praze v letech 1934–37. Časopis měl v různých dobách odlišnou periodicitu (v prvních letech po válce vycházel jako týdeník, později jako čtrnáctideník, nakonec se ustálil jako měsíčník) a v letech 1948–89 byl, vedle *Židovské ročenky* (vychází od roku 1953), jediným oficiálně povoleným židovským periodikem u nás.

Jeho vnější podoba dobře ilustrovala postavení židovské menšiny: směl vycházet jen na podřadném papíru, nesměl používat barvu (vše se odehrávalo v černi), od konce 50. let se v něm nesměly objevit kresby ani fotografie, v 80. letech se vyráběl v tiskárně, která se specializovala na parte, apod. Po listopadu 1989 bylo nutné časopis vyzvednout z ponižujícího postavení a vzhledu: proto dostal mj. nový, hebrejský název i novou grafickou úpravu, jež je dílem akademického malíře Aleše Krejčí, žáka Františka Muziky. Z jeho graficky čistého, jednoduchého, ale flexibilního návrhu vychází podoba časopisu v podstatě dodnes.

Z osobností, které mají výročí v červenci, připomínáme čtyři. Před **100 lety**, 2. 7. 1910, se v Praze narodil básník, historik, filosof a publicista **HANS GÜNTER ADLER**. Zemřel 21. 8. 1977 v Londýně. ■ Před **140 lety**, 21. 7. 1870, se v Praze narodil malíř, grafik a ilustrátor **EMIL ORLIK**. Zemřel 28. 9. 1932 v Berlíně. ■ Před **15 lety**, 12. 7. 1995, zemřel v Jeruzalémě historik **ERICH KULKA** (vl. jm. ERICH SCHÖN). Narodil se ve Vsetíně 18. 2. 1911. ■ Před **80 lety**, 2. 7. 1930, se narodil prozaik a reportér **OTA PAVEL** (vl. jm. OTTO POPPER). Zemřel v Praze 31. 3. 1973. **tp**

KOLEKTIVNÍ ŽID

Simon Wiesenthal vydal v roce 1986 pozoruhodnou knihu: Ke každému dni kalendáře přiřadil události, oddělené mnohdy staletími, ale v jednom společně: Toho dne někdy někde došlo k masakru Židů. Tak například 14. 6. 1919 se udály pogromy v Podolí na Ukrajině. V roce 1940 začaly toho dne deportace krakovských Židů do Osvětimi a v roce 1942 byli hromadně postříleni Židé v tehdy polské Dzisne.

A 14. 6. 2010? K vraždění nedošlo, místo jednotlivých Židů zaujal židovský stát. A zprávy, které k němu toho dne přinesly agenturní přehledy, stojí rovněž za pozornost. Ministři zahraničí EU vyzvali Izrael, aby zrušil blokádu Pásma Gazy, a současně dali najevo, že by se tam neměly pašovat zbraně. Čemu přikládají větší důležitost, je zřejmé. Tak Evropa slovně bojuje s teroristy, mezi něž řadí i fundamentalisty Hamásu v Gaze, ale fakticky se tvrdě vymezuje jen vůči tomu, kdo je útokům z teroristické enklávy vystaven: Izraeli.

Téhož dne agentury informovaly o protestu B'nai B'rith proti antisemitskému vystoupení syrské zástupkyně v Radě pro lidská práva OSN. Její ohavná rétorika, v níž rezonovala obvinění Židů z rituální vraždy, zůstala na místě prakticky bez reakce. Dá se říci: v souladu s postojem, jaký OSN setrvala zaujímá k Izraeli. Severní Korea, Čína, Írán, Kuba, Súdán, Libye a další šampioni v dodržování lidských práv mohou být v klidu. Tím nejnehumánnějším státem pro OSN byl, je a bude vždy jen Izrael.

K takovému obrazu před lety mocně přispěly i záběry palestinského chlapce Al-Dury, kterého údajně zabily izraelské kulky. Dokument odvysílaný francouzskou televizí pomohl rozdmýchat druhou intifádu. 14. 6., po téměř deseti letech, už ale jen pár médií informovalo o soudním rozsudku, který potvrdil pomlouvačný charakter snímku, nevěrohodného jak co do obvinění izraelské armády, tak i osudu chlapce. (Neodvysílané části filmu ukazovaly, že žije, přestože byl prohlášen za mrtvého.)

Dnes má svět jinou protiizraelskou mánii, médií vybičovanou aféru kolem tureckých lodí zadržených na cestě do Gazy. V souvislosti s ní jsem se – a to je poslední, vpravdě kuriózní zpráva z agenturních přehledů 14. června – dozvěděl, že prezident Španělské federace lesbiček, gayů, transsexuálů a bisexuálů nepovolil protějškům z Izraele zúčastnit se pochodu v Madridu. Kdyby prý přijeli s vlastním alegorickým vozem, bylo by to „po tom, co se stalo, barbarské“.

EU, OSN, média, ochránci lidských práv. Čtyři zprávy k jednomu datu, na prvnější nikoli Žid jako jedinec, ale kolektivní Žid, Izrael. S trochou ironie bych řekl: Pokrok nelze zastavit. Vážně říkám: Hanba!

LEO PAVLÁT

OSLAVY GUSTAVA MAHLERA

■ Ve středu **7. července** (v den 150. výročí narození slavného skladatele) se od 19.00 ve Smetanově síni Obecního domu koná koncert z díla Gustava Mahlera: zazní *Symfonie č. 1 D dur „Titan“*, Český národní symfonický orchestr bude řídit Libor Pešek.

■ Téhož dne, **7. 7.**, proběhne v Jihlavě a Kalištích u Humpolce velká mezinárodní slavnost. V 10.30 se v Jihlavě uskuteční slavnostní otevření parku Gustava Mahlera s jeho pomníkem.

■ V Kalištích následuje ve 14.00 zasazení nové odrůdy růže Gustav Mahler, kterou vy-pěstoval Ing. Urban ze Želečnice, do mahlerovského rozária; v 15.00 začíná písňový recitál ve skladatelově rodném domě. Program: *Písň.* V 17.00 začíná koncert *Gustav Mahler a vojenská hudba v Jihlavě 1875*. Hraje Hudba hradní stráže a Policie ČR.

■ Na večerním koncertu Mahler Gala, který začíná v Kalištích ve 20.15, jehož producentem je Nordisk film a koproducentem Česká televize, norská televize NRK a další, vystoupí také slavná norská sopranistka Marita Solbergová. Koncert přenáší v přímém přenosu TV. Program: *Symfonie č. 2 c moll „Vzkříšení“*, *Písň.* / výběr. Účinkují: Thomas Hampson (USA) – baryton; Anne Sofie von Otter (SWE) – mezo; Marita Solbergová (NOR) – soprán; Pražský filharmonický sbor; Boni Pueri; Mahler Chamber Orchestra; Manfred Honeck – dirigent.

■ Téhož dne se koná česko-polské scénické čtení rozhlasové hry *Alma a Gustav*, kterou napsala těšínská rodačka Renata Putzlacherová. Uskuteční se od 18.00 v Českém Těšíně, v literární kavárně u mostu Družby na Hlavní ulici.

DAVID KRAKAUER + SOCALLED + FRED WESLEY

■ Dne **12. července** vystoupí v pražském Lucerna Music Baru experimentátor **Josh Socalled**, klezmerový klarinetista **David Krakauer** (bývalý člen skupiny Klezmatics) a trombonista **Fred Wesley**. Představí zde svůj nový projekt založený na směsi klezmeru, rapu, jazzu, elektro hudby, orientální hudby a rocku. Koncert začíná ve 21 hodin a vstupenky (v ceně od 550 Kč) lze zakoupit v běžných předprodejích.

FRANZ KAFKA JAKO INSPIRACE

Letní Praha nabízí několik výstav inspirovaných díly slavného autora:

■ Goethe Institut a Centrum Franze Kafky (Široká 14, Praha 1) připravily výstavu prací Pavla Schmidta s názvem *Franz Kafka – Přepsané & Zkreslené* (do 15. 7.).

■ Instituto Cervantes (Na Rybníčku 6, P 2) představuje díla španělské malířky

KULTURNÍ POŘADY

Uri Fink: *Sabraman*, 1978. Foto ŽM Berlín.

Sofie Gandarias s názvem *Kafka – vizionář* (do 16. 7.). Výstavu lze zhlédnout i v Českém centru Praha, Rytířská 31.

■ Centrum současného umění DOX (Poupětova 1, P 7) nabízí výstavu českého výtvarníka, spisovatele a pedagoga Pavla Büchlera s názvem *Marná práce*. Výběr děl je přímo či nepřímo inspirovan odkazem F. Kafky. (Do 30. 8.)

JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA

(Jeruzalémská 7, P 1)

■ Michel d'Anastasio: *Judaica Calligraphy*. Výstava kaligrafických uměleckých děl francouzského umělce inspirovaných hebrejským písmem. (Do 3. 10.)

EVROPSKÝ HUMANISTA PŘEMYSL PITTER

■ Výstava v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského v Praze (Valdštejnská 20, P 1) připomíná 115. výročí narození významného českého pedagoga, pacifisty, myslitele a humanisty, který po druhé světové válce zachránil během tzv. akce Zámky stovky židovských dětí vracejících z koncentračních táborů a německých dětí umístěných v internačních táborech. (Do 11. 7.)

POLÁČKOVO LÉTO 2010

■ Do **6. července** se v Rychnově nad Kněžnou koná již XVII. ročník kulturního festivalu *Poláčkovo léto*. Uskuteční se při něm řada divadelních představení a koncertů, které se konají také ve zdejší synagoze. Bližší informace a vstupenky získáte na tel. č. 494 535 329, www.rychnov-city.cz.

BOSKOVICE 2010

■ Ve dnech **8.–11. července** se v moravských Boskovicích koná 18. ročník festivalu pro židovskou čtvrť. Jako každý rok tu návštěvníky čekají koncerty různých žánrů, divadla pro děti i dospělé, filmy, výstavy, autorská čtení, prohlídky židovské čtvrti, výtvarné dílny, stolní hry, cyklistický výlet, nonstop DJ scéna (profi šapitó, světelná show), happeningy a jamsessions. Židovský hřbitov bude během festivalu veřejně přístupný, v synagoze je k vidění stálá expozice věnovaná židovské čtvrti a proběhnou zde komornější projekty. Festival je věnován propagaci zdejších židovských památek. Podrobné informace najdete na www.unijazz.cz.

SYNAGOGA TURNOV

■ V sobotu **3. července** se v 19.00 koná pořad herce a režiséra Činoherního klubu v Ústí nad Labem **Achaba Haidlera** s názvem *Večer s jidiš příběhy: moudrost a humor Židů*.

■ V sobotu **17. července** se v 18.00 koná přednáška *Ježíš byl Žid: Židovský pohled na Ježíše*. Lektoruje T. Dubinová.

■ V měsíci červenci bude na ženské galerii přístupná výstava *Společná paměť, společná budoucnost – židovské památky česko-polského příhraničí: Výtvarné práce dětí z česko-polského projektu*. Otevřeno út–ne od 9 do 17.00.

SUPERMANI A PODIVÍNÍ

■ Židovské muzeum v Berlíně připravilo na léto výstavu s názvem *Hrdinové, podivíní a super-rabíni*, která představuje přes čtyřicet židovských umělců, ilustrátorů a tvůrců komiksů a jejich hrdiny. Je tu k vidění na čtyři sta ukázek z díla tvůrců od třicátých let minulého století až do současnosti: např. R. Goldberga, W. Eisnera, H. Kutzmana, A. Spiegelmana, R. Modana, J. Sfara či B. Katchora. Na adresu muzea (www.jm.berlin.de) můžete zasílat své tipy na super-rabíny, jejich fotografie poté budou vystaveny.

ERNST TOCH – ŽIVOT JAKO ZEMĚPISNÁ FUGA

■ Do konce října je ve vídeňském Židovském muzeu (Palais Eskeles, Dorotheergasse 11) přístupná výstava věnovaná **Ernstu Tochovi** (1887–1964), jednomu z nejslavnějších skladatelů v Německu 20. let minulého století. Spolu s Paulem Hindemithem byl Toch hlavním představitelem modernistické hudby. Rodák z vídeňského Leopoldstadtu se proslavil v Německu, roku 1932 emigroval do USA. V nové zemi pracoval pro Hollywood, byl nominován na Oscara a získal cenu Grammy. Více informací na adrese www.jmw.at.

SPOLEČNÁ PAMĚŤ, SPOLEČNÁ BUDOUCNOST

■ Odbor cestovního ruchu města Turnova, který spravuje synagogu Turnov, ve spolupráci s představiteli partnerského města Jawor v polském Slezsku připravil na rok 2010 projekt zaměřený na židovskou tematiku. Projekt byl podpořen a spolufinancován z Evropského fondu regionálního rozvoje prostřednictvím Euroregionu Neisse – Nisa – Nysa „Překračujeme hranice“ a jeho název zní *Společná paměť, společná budoucnost – židovské památky česko-polského příhraničí*. V rámci projektu se již uskutečnil výměnný pobyt českých dětí z Turnova v polském Jawoře, k vydání je připraven leták „Židovské památky Českého ráje“ s pozvánkou do Jawora a chystá se publikace o historii Židů v Turnově.

Ve čtvrtek 10. června proběhl v Turnově workshop českých a polských odborníků. Za českou stranu se zúčastnili: PhDr. Dana Veselská z ŽM v Praze s příspěvkem o povijanech na Tóru, zvláště o souboru povijanů pocházejících z Turnovska, Terezie Dubinová, Ph.Dr., s příspěvkem o seminářích s židovskou tematikou pro děti a studenty v synagoze Turnov s cílem léčení kolektivní paměti, Mgr. Pavel Jakubec s příspěvkem o historii turnovských Židů a Ing. Tomáš Hocke s příspěvkem o rekonstrukci turnovské synagogy. Za polskou stranu vystoupil Mgr. Miroslaw Szkiladz, ředitel Regionálního muzea v Jawoře, který se věnoval dějinám Židů v Jawoře a problémům při jejich zkoumání. Dále se zúčastnili polští historici, historik umění, knihovnice, učitelé. Workshop uváděla a o projektu informovala referentka OCR Mgr. Veronika Mireková. V pátek 11. června byla pro polské hosty připravena exkurze po židovských památkách v Jičíně, Mladé Boleslavi a Liberci. Další týden přijely polské děti, pro které jsme měli připravené pracovní listy do synagogy, výlet po židovských památkách na Turnovsku a výuku izraelských tanců s živou kapelou Mackie Messer (Klezmer) Band z Turnova. Polské i české děti se zúčastnily výtvarné soutěže a na výkresech zachytily židovské symboly. Práce budou vystaveny v červenci na ženské galerii synagogy Turnov a v srpnu v polském Jawoře.

Co říci závěrem. Měli jsme mimořádnou možnost vidět naše zachované židovské památky očima polských odborníků. Ti byli nadšení a udiveni jejich množstvím a krásou, pečlivou údržbou či novou rekonstrukcí. V Polsku, v zemi s bohatou židovskou historií, se ten fragment, který zbyl, zdaleka takové pozornosti netěší. Za to, že u nás je situace jiná, patří dík všem

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

odborníkům, dobrovolníkům, pracovníkům a sympatizantům, kteří zde o židovské dědictví pečují. *td*

KONEC ŠKOLNÍHO ROKU NA LAUDEROVÝCH ŠKOLÁCH

■ Předposlední červnové pondělí proběhly na ŽO Praha veřejné obhajoby seminářních prací studentů gymnázia. Anotace několika zajímavých prací jsou umístěny ve vestibulu Židovské obce v Praze.

Slavnostní ukončení školního roku se tentokrát kvůli rekonstrukci školy také uskutečnilo na ŽOP. Po rozdělení vysvědčení byla v Gešeru otevřena výstavka *Školní rok ve fotografiích*. Ta zde zůstane během prázdnin a posléze budou fotografie k vidění v rekonstruovaných prostorách školy.

Od září se školka Gan Jehuda rozroste o další třídu a její prostory se rozšíří téměř do celého přízemí, do školy nastoupí také noví prvňáčci a primáni. Otevřena bude i další třída čtyřletého gymnázia.

LETNÍ KURZY ULPANU PRAHA

■ Ulpan Praha vypisuje na **červenec a srpen** letní kurzy moderní hebrejštiny pro tři úrovně pokročilosti – naprostí začátečníci, mírně pokročilí a středně pokročilí.

Kurzy se budou konat jednou týdně v prostorách kreativního studia Maluj, Kouruní 105, Praha 2. Rozsah kurzu: 20 vyučovací hodiny (20 x 45 minut). Výuka probíhá 1x týdně v 90minutovém bloku. Kurzy začínají 30. 6. a končí 1. 9. 2010. Cena kurzu (včetně studijních materiálů): 1500 Kč. Rozvrh, podrobnosti a online přihlášku najdete na adrese www.ulpan.cz.

SOCHNUT PRAHA

■ Vážení přátelé, dovoluji si vás upozornit, že Židovská agentura – Sochnut se stále nachází v Jáchymově ulici 3, ve 4. poschodí. Kontakty: telefon: (420) 224 810 099, fax: (420) 224 810 118, e-mail: zosa@email.cz, osobní tel.: 602 703 653. Pro zájemce z České i Slovenské republiky jsem k dispozici v otázkách občanství, programu SAR EL a pobytu v kibucech.

Prosím tímto předsedy všech židovských obcí, aby toto oznámení uveřejnili i ve svých místních novinách, protože se stále opakují dotazy na další působení

Sochnutu v Praze. Domlouvání osobních schůzek prosím přes e-mailovou adresu, event. mobilní telefon, nejsem v kanceláři každý den. Děkuji za pochopení a těším se na vás. *Zoša Vyoralová*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

(Vinohradská 159, Praha 10)

■ **13. července** od 10.15: Koncert Utah Valley University Trio (klavír – Hilary Demske, klarinet – Mattheu Nelson, housle – Donna Fairbanks).

■ **21. července** od 14.00: klavírní odpověď s Boženou Steinerovou.

■ Výstavy: *Židovské Město pražské 1870–1914*, Artprotisy Olgy Siladijové (do 23. srpna), výstava fotografií Dominika Frona – Izrael.

VÝZVA DĚDICŮM WALDNEROVÝCH

■ Kvůli právnímu řízení, které nyní probíhá ve Státu Izrael a týká se pozemku na jeho území, žádáme dědice manželů Avrahama Adolfa Waldnera, který zemřel 29. ledna 1985 v Izraeli, a Berthy Waldnerové, která zemřela 5. října 1985 v Izraeli, aby do třiceti dnů od vydání tohoto inzerátu kontaktovali Gabi Shema z advokátní kanceláře Sadot & Co. Law Offices, 12 Abba Hillel Silver Street, Ramat Gan, Israel. Tel.: 972-3-612-2611, fax: 972-3-612-2377.

PÁTRÁNÍ

■ Je, prosím, mezi námi někdo, kdo znal osobně moji babičku, paní Astu, roz. Karezovou (nar. 1925), později Langerovou? Za protektorátu byla registrována v Plzni, 9. 3. 1943 deportována do Terezína, po válce žila v Praze 6. Její manžel byl pan Adolf Langer. Kontaktujte mne laskavě na adrese e.rolffs@casema.nl nebo telefonicky 0031 613 223090.

Děkuji. *Louise Kopová*

PODĚKOVÁNÍ

■ Matana SBH – správa budov a hřbitovů děkuje panu VLADIMÍRU VIKLICKÉMU za peněžitý dar ve výši 5000 Kč na úhradu části nákladů spojených s obnovou a údržbou nejhroženějších objektů.

Současně prosíme čtenáře *Roš chodeš*, aby následovali jeho příkladu a v době, kdy stát z důvodu rozpočtového deficitu podstatně omezuje podporu této činnosti, podpořili obnovu židovských památek. Na každý, i sebemenší příspěvek bude uzavřena řádná darovací smlouva, dar může být účelový (na konkrétní objekt či práci), za splnění určitých podmínek je odečitatelný z daňového základu. Více informací na adrese: sbh@matana.cz, tel.: 226 235 214, 604 234 136.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme týmto našim členom, ktorí oslávili v mesiaci **jún** svoje narodeniny: pán Juraj Strelinger, nar. 13.6. – 61 rokov, a pán MUDr. Ivan Belan, nar. 26.6. – 65 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **červenci** oslavujú: pani Nicole Engelmanová, nar. 31.7. – 39 let; pani Lýdia Ferová, nar. 8.7. – 72 let; pan David Fiša, nar. 7.7. – 22 let; pani Dita Hanáková, nar. 3.7. – 38 let; pan Bedřich Hermann, nar. 2.7. – 91 let; pan Leo Horáček, nar. 23.7. – 61 let; pan Petr Kavan, nar. 15.7. – 60 let; pani Renata Laxová, nar. 15.7. – 79 let; pani Gertruda Rohanová, nar. 3.7. – 85 let; pani Gusti Veselá, nar. 27.7. – 81 let; pani Věra Vozáková, nar. 30.7. – 66 let, a pani Lada Young, nar. 7.7. – 35 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **červenci** srdečně blahopřejeme těmto našim jubilantům: pani Vlasta Bakalová, nar. 10.7. – 62 let; pan Petr Chvátal, nar. 15.7. – 37 let; pan Daniel Jančovič, nar. 30.7. – 28 let; pan John Konirsch, nar. 6.7. – 84 let; pan Jaroslav Kovtun, nar. 21.7. – 15 let; pani Lilian Malkina, nar. 14.7. – 72 let; pan Alexandr Narodetsky, nar. 4.7. – 65 let, a pan Michael Neuwirth, nar. 7.7. – 52 let. Naším členům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **červenci** srdečně blahopřejeme k narozeninám pani Doře Mašterové, nar. 20.7. – 92 let, a panu Tomáši Sommerovi, nar. 23.7. – 64 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

Srdečne blahoželáme našim **júlovým** oslávencom: pani Oľga Šponderová-Solárová, nar. 20.7. – 98 rokov; pán Dezider Drucker, nar. 24.7. – 91 rokov; pani Magdaléna Novotná, nar. 31.7. – 90 rokov; pán Šimon Chajimovič, nar. 16.7. – 88 rokov; pán Alfréd Forbát, nar. 9.7. – 87 rokov; pán Eugen Šrámek z Královského Chlmca, nar. 2.7. – 82 rokov; pani Ilona Gregorová, nar. 29.7. – 81 rokov; pani Katarína Hirschová, nar. 19.7. – 79 rokov, a pán Dagoberst Lewandowski, nar. 4.7. – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtie:

S lútosťou oznamujeme, že v apríli a v máji 2010 zomreli naši členovia: pani Etela Bazanová (94 r.), pán Július Friedmann (54 r.) a pani Alžbeta Fábryová z Michalovic (92 r.). Smútiacim vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽO LIBEREC**

V **červenci** oslavujú své narodeniny: pani Lea Adamová, nar. 13.7. – 37 let, a pani Naďa Šichanová, nar. 16.7. – 58 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **červenci** oslaví životní jubilea naši členové: pan Petr Beck, nar. 22.7. – 83 let; pan Jaroslav Nejezchleba, nar. 12.7. – 40 let; pani Eva Vostrá, nar. 13.7. – 22 let; slečna Andrea Dorazilová, nar. 26.7. – 17 let; slečna Barbora Dorazilová, nar. 21.7. – 13 let, a slečna Linda Dorazilová, nar. 27.7. – 8 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **červenci** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Ladislav Václavík, nar. 4.7. – 57 let; pan Karel Steiner, nar. 6.7. – 57 let, a pani Klára Faitová, nar. 17.7. – 81 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **červenci** oslavujú narodeniny: pani Berta Babková, nar. 2.7. – 89 let; pani Rela Balejová, nar. 15.7. – 81 let; pani Eva Blažková, nar. 31.7. – 86 let; pani Judita Bosáková, nar. 29.7. – 84 let; pan Mikuláš Bröder, nar. 26.7. – 82 let; pan Ernest Fuks, nar. 13.7. – 84 let; pani Eva Hermannová, nar. 22.7. – 81 let; pani Eva Horová, nar. 13.7. – 80 let; pani Eva Josefčáková, nar. 13.7. – 85 let; pani Blanka Klíngerová, nar. 4.7. – 96 let; pani Pavla Kováčová, nar. 15.7. – 97 let; pani Helena Kovanicová, nar. 13.7. – 86 let; pani Sonja Kratochvílová, nar. 19.7. – 84 let; pani Edith Krausová, nar. 12.7. – 81 let; pani Zdena Langerová, nar. 14.7. – 81 let; pani Zuzana Ledererová, nar. 29.7. – 86 let; pani Hana Nermutová, nar. 12.7. – 85 let; pani Marie Pihrtová, nar. 5.7. – 82 let; pani Jana Polanská, nar. 27.7. – 89 let; pani Irena Racková, nar. 23.7. – 85 let; pani Eva Roubíčková,

nar. 16.7. – 89 let; pani Kamila Siegllová, nar. 22.7. – 85 let; pani Valerie Slezáková, nar. 1.7. – 87 let; pani Gusta Šnáblová, nar. 3.7. – 91 let; pan Petr Syrový, nar. 17.7. – 75 let, a pani Renata Zemplerová, nar. 27.7. – 82 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 25. 3. zemřela pani Edeltrude Landová ve věku 97 let.

Dne 25. 5. zemřela pani Ivana Brodská ve věku 75 let.

Dne 2. 6. zemřel pan Alexandr Kolář ve věku 75 let. Se zesnulým jsme se rozloučili 3. 6. v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze 3 – Strašnicích.

Zichrona livracha.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **júl** sa dožívajú jubilei tito členovia: pani MUDr. Soňa Bazlerová, nar. 6. 7. – 65 rokov; pán Šimon Chajmovič, nar. 15.7. – 88 rokov; pani Júlia Kartinová, nar. 15.7. – 74 rokov; pani Eta Štekaurová, nar. 24. 7. – 86 rokov, a pani Fraňa Izraelová, nar. 22.7. – 64 rokov. *Ad mea veesrim šana.*

Úmrtí:

S hlbokým zármutkom oznamujeme, že 30. 5. zomrela jedna z našich najstarších členiek pani Bleichová Aurélia, ktorá by sa bola v tomto roku dožila 97 rokov. Smutočný akt vykonal pán rabín Josi Steiner. Bola pochovaná na neologickom cintoríne v Prešove. Jej rodine vyslovujeme úprimnú sústrasť. *Zichrona livracha.*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **júli** majú sviatok narodenín: pán JUDr. Juraj Wirtschafter, nar. 21.7. – 60 rokov, a pani Eva Ruffiniová, nar. 28.7. – 80 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červenci** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Lotte Kozová, nar. 19.7. – 85 let; pani Hana Kredlová, nar. 15.7. – 53 let; pani Sylvia Lebovičová, nar. 26.7. – 64 let; pan František Lederer, nar. 11.7. – 80 let; pani Eva Skočdopolová, nar. 29.7. – 78 let; pan Robert Appel, nar. 7.7. – 46 let, a pan Roman Faerman, nar. 1.7. – 52 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červenci** oslaví narodeniny pani Lydie Schöpflová. Pani Mgr. Sabině Šaferové se narodila holčička. *Ad mea veesrim šana!*

Ve věku 91 let zemřel pan Karel Kumpera, dlouholetý člen židovské obce a předseda revizní komise.

GILAD ŠALIT: ČTYŘI ROKY V ZAJETÍ

Na konci června si lidé v Izraeli připomněli čtyřleté výročí chvíle, kdy teroristé Hamasu zajali vojáka Gilada Šalita. Od té doby o něm má rodina a svět sporadické zprávy, viděli ho jen na videu z podzimu 2009, v němž říká, že je v dobrém fyzickém stavu (k zhlédnutí na haaretz.com). Na konci května však Hamás Izraelce varoval, že pokud zhorší podmínky jeho lidí uvězněných v izraelských věznicích, bude to mít pro Šalita „negativní následky“. Šalitova rodina připravila k výročí pochod, směřující od jejich domu v Micpe Chila k premiérově rezidenci v Jeruzalémě. Očekává se, že akce přiměje vládu k rozhodnějšímu vyjednávání ohledně vojákovy osudu.

Solidaritě se Šalitem vyjádřili též účastníci plavby newyorské flotily, která symbolicky odvezla humanitární pomoc pro vojáka od 40. přístavního pilíře newyorské West Side k budově Organizace spojených národů. Před vyplutím flotily promluvili izraelští a židovští představitelé a přečetli dopis od spisovatele Elieho Wiesela: „Svět si musí uvědomit, že jeho mlčení pomáhá vždycky žalárníkům, nikdy vězňům.“

V Římě se konalo veřejné shromáždění, při němž byla v 11 hodin večer (půlnoc izraelského času) zhasnuta světla nad římským Koloseem. Již dříve jmenoval římský starosta Šalita čestným občanem Věčného města. Světla byla symbolicky zhasnuta i v Miláně, v Turíně a nad hradbami Starého Města v Jeruzalémě.

ARGENTINA: ŽIDOVSKÝ MINISTR ZAHRAŇIČÍ

Do funkce ministra zahraničí byl v červnu uveden Héctor Marcos Timerman (56), novinář, sociolog, diplomat a aktivista v oblasti dodržování lidských práv. Stal se tak prvním židovským ministrem v Argentině. Jeho otce, též žurnalistu, zatkla kdysi vojenská junta, dva roky ho věznila a poté vykázala ze země. Syn uprchl z Argentiny roku 1978 a studoval mezinárodní vztahy na Kolumbijské univerzitě v New Yorku. Domů se vrátil roku 1984, o dvacet let později se stal argentinským generálním konzulem v New Yorku a poté velvyslancem.

KÉRALA: OPRAVA SYNAGOGY PARUR

Ve svazovém státě Kérala (jihozápadní Indie) poblíž města Koči byla zahájena oprava jedné z nejstarších a nejkrásnějších synagog v oblasti, synagogy Parur. Čtyři sta let stará budova, jež údajně stojí na zbytcích templu z 12. století, chátrá od sedmdesátých let, kdy téměř celá zdejší

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Synagoga Parur – stav před opravou. Foto archiv.

komunita odjela do Izraele. Loni místní radnice rozhodla o její opravě. Část prostředků (náklady se odhadují na 1,8 milionu dolarů) poskytne Kérala, část federální vláda v Dillí. Odborníci pokládají synagogu Parur za jedinečnou, neboť její architekturu ovlivnila řada zdejších stavebních stylů. V současné době žije v oblasti asi 35 Židů.

BRITÁNIE: ODBORÁŘI PROTI IZRAELI

Nejpočetnější britský odborový svaz Unison zakázal, aby se jeho výroční konference zúčastnila odborová organizace, která podporuje izraelsko-palestinskou spolupráci. Jedná se o odboráře z Přátel Izraele, jimž bylo řečeno, že na konferenci pro jejich prezentační stánek „není místo“. Podle názoru aktivistů, kteří vystupují proti snahám bojkotovat izraelské zboží (o což usiluje právě generální tajemník Unisonu Keith Sonnet), je to jasný signál, že britské svazy po nějaké spolupráci mezi Izraelem a Palestinou netouží, a vyzývají odbory po celém světě, aby se snažily Unison přimět ke změně názoru.

TEL AVIV: NEDEPORTUJTE DĚTI CIZINCŮ

V květnu se v Tel Avivu konala demonstrace, jejíž účastníci žádali premiéra Netanjahu a ministra vnitra Jišaje, aby nedeportovali ze země na 1200 dětí, které se

v Izraeli narodily zahraničním dělníkům. Těch v zemi pracuje na čtvrt milionu (větší část z nich ilegálně) a pocházejí z Rumunska, Ghany, Nigérie, Kolumbie, Filipín i Ruska a dalších postsovětských republik. „Pokud jejich děti vyženeme, posíláme je do exilu. A nepamatujete si, co znamená exil?“ prohlásil jeden z demonstrantů. Kvůli kauze byla založena ministerská komise, která zřejmě doporučí, aby většina dětí – těch, jimž je více než pět let a chodí do izraelských škol – směla v zemi zůstat. Veřejné mínění žádá, aby zdejší občanství získaly všechny děti, které se v Izraeli narodily.

SOLUŇ: SÍŇ NA POČEST JOSEFA NECHAMY

Soluňský Francouzský institut dedikoval obnovenou síň ve své budově historikovi židovského původu Josefu Nechamovi (1880–1971). Zdejší rodák, který studoval v Paříži a přežil Bergen-Belsen, byl odborník na židovské dějiny v Soluni. Napsal a v letech 1935 až 1978 vydal monumentální sedmidílné francouzsky psané *Historie Židů v Soluni*. Je též autorem slovníku jazyka ladino. V novém prostoru se budou konat přednášky, semináře, projekce a další kulturní události.

ŽIDOVSKÉ MISTROVSTVÍ SVĚTA VE FOTBALE

V New Yorku se poslední červnovou sobotu konalo „Židovské mistrovství světa ve fotbale“. Zúčastnili se ho hráči z patnácti zemí, dospělí i děti, a jedním z jeho cílů je seznámit a spřátelit židovskou mládež a dospělé, kteří ve městě žijí a nemají šanci se jinak poznat.

am

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s.r.o., Zákaznické centrum, Vídeňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 7. 2010.

Цена 15 Kč (0,90 €)